

EESTI PÄEVA- LEHT

ESTNISKA DAGBLADET

Laupäeval, 31. mail 1975
Nr. 40 (4030)

17. aastakäik

Ameerika poliitika Baltikumi suhtes suundub de facto

NEW YORK (VES) – The New York Times avaldas 18. mail oma korrespondendi James F. Clarity kirjutise Leningradist, milles üteldakse, et USA lahjendab oma siinse konsulaadi kaudu 35-aastast poliitikat – mitte tunnustada Eesti, Läti ja Leedu inkorporeerimist Nõukogude Liitu. "Lääneriikide diplomaadid tunnevad siin, et toimub järkjärguline kuid vaieldamatu Ameerika suundumine de facto – kui mitte de jure – tunnustuse andmine Balti nõukogude vabariikidele, mis 1940. aastast saadik on Moskva valitsemise all," üteldakse artiklis.

– Sellest ajast peale kui siin 22 kuud tagasi avati USA konsulaat, on diplomaadid tähele pannud, et Ameerika kontaktid poliitilisel, majanduslikul ja kultuurilisel alal Balti vabariikide ametisikutega on kasvanud.

Ameerika peakonsul Joseph

W. Neuber ütles jutunajamises, et USA poliitika annekteerimise mittetunnustamises ei ole muutunud.

Kuid ta tunnistas, et tegelikult tema on nüüd Chendrikide ambassador nendes kolmes vabariigis. Sellest peale, kui mr. Neuber 8 kuud

tagasi sai peakonsuliks, on ta külastanud kõiki kolme Balti pealinna – Vilniust, Riiga ja Tallinna, mis kuuluvad tema konsulaarpiirkonda.

Balti päritoluga ameeriklased on väljendanud muret, et USA triivib eemale oma Järg lk. 11

Eduard Tubina juubelikontsert

Eduard Tubina juubelikontserdill. Helilooja, solistid ja Stockholmi Eesti Segakoor Aug, Hilma Nerep-Mossin, Karl Ristikivi, Eduard Tubin, Kalju Lepik ja paremal Medborgarhuseti laul. Esireas vasakult: Alfred Pisuke, Maaja Duesberg, Lehti äärel koorijuhht Harri Kiisk. (Foto Lepper).

Eesti Kultuuri Koondis korraldas pühapäeval, 25. mail piduliku kontserdi Stockholm Medborgarhuseti suures saalis helilooja Eduard Tubina eelseisva 70-nda sünnipäeva

tähistamiseks. Oma arvustuses kirjutab Ed. Reining m.h.: – Juubelikontserdi kava oli huvitavalt mitmekesine, sisaldades vokaal- ja instrumentaalsollistide ettekandeid

ja koorilaule. Pagulasolude piirastusest tingitult ei saanud kavas endastmõistetavalt olla orkestripalu, kuigi sümfoniiline muusika moodustab silmapaistvaima osa Tubina he-

liloomingus. Kuid tundsime puudust ettekandest, mis oleks kuulajale annud analüütilist ja hindavat ülevaate Tubina heliloomingust ja ta elutööst. Ligemale pool sa-

jandit on ta aktiivselt tegutsenud eesti muusikaelu arenil, seistes heliloojana, orkestridirigendina ja koorijuhina eesti kultuuri- ja avalikkuse tähelepanu keskuses. (Järg 2).

Eestis kuuldi USA kongressi aktsioonidest

NEW YORK (VES) – Raadiokuulajad kodumaal said võrdlemisi üksikasjaliku ülevaate USA-eestlaste, lätlaste ja leedulaste poolt ühiselt korraldatud aktsioonist Balti riikide õiguste kaitseks Euroopa julgeolekukonverentsil.

Saates äldi, et toimetuse- liige Asta Turner viibis Esindajatekoja komitee istungil ja võis jutustada, mis ta nägi ja kuulis välisministri abi Euroopa küsimuste alal, Arthur Hartmani, seletustest.

USA delegatsioon Euroopa julgeolekukonverentsil jääb USA julgeolekukonverentsil jääb USA senise poliitika juurde, mitte tunnustada Eesti, Läti ja Leedu annekteeri- Järg lk. 11

USA allveelaevad olid spioneerimas vene rannikualadel

Pentagon tunnistas avalikult, et USA on kasutanud spetsiaalseid allveelaevu spionaazhiülesanneteks N. Liidu rannikualade läheduses. Küll aga eitatakse m.h. ajakirjanduses avaldatud andmeid, millede kohaselt allveelaevad on rikkunud vene territoriaalpiiri. Üks Pentagoni admiralidest sõnas, et ükski USA allveelaev pole viibinud vene rannikule lähemal kui kolm meremiili. Sellele võib juurde lisada, et N. Liidu merepiir on rannikust arvestades 12 meremiili.

USA spionaazhiülesanded allveelaevadega käisid "operatsioon Holystone" nimetuse

alla ja need on seniajani olnud rangelt salajased. Asja aga on paljastanud

m.h. ajaleht New York Times, kusjuures operatsiooni kriti- Järg lk. 11

Kohtume 31 mail Norrköpingi Laulupäeval

EPL

Laupäeval, 31. mail 1975

Lahkhelid

Kui Põhja-Atlandi Liit ja tema sõjaväeline organisatsioon NATO 1949 kevadel ellu kutsuti, olid liidu 15 liikmesriiki üksmeelselt veendunud vajaduses panna piiri vene kommunistlikule ekspansioonile, nagu seda iseloomustasid Nõukogude Liidu vägivaldsed anastused Ida- ja Kesk-Euroopas. Esmärk saavutati ja olukord stabiliseerus, kindlustades julgeoleku euroopa rahvaste väljapoole kommunistlikku raudesriiet. Kremlil võimurid olid tahes-tahtmata sunnitud otsima mujalt sobivamaid võimalusi oma mõjusfääri suurenendamiseks.

Läneliitlaste pikas ükammeelses koostöös moodus poolteist aastakümnet, ilma et lahkhelid oleks esinenud. Muudatus tuli Prantsuse presidendil kindral de Gaulle isemeelse otsusega Prantsusmaa lahkimiseks sõjaväeliseest koostööst NATO raamides, kuigi maa jäi edasi Atlandilidude liikmeks. Otsus oli imelik, kuna tegelikult jäi üks kõvendatud prantsuse väeüksus edasi Lääne-Saksamaale, kus ta püsis tänaseni. Kõige tülikamaks tagajärjeks oli, et NATO peakorter oli sunnitud lahkuma Pariisi ümbrusest ja kolima Brüsselis, mis nõudis Atlandilidult suuri kulusid.

Kõike kokku võttes jäi läneliitlaste esimene lahkheli siiski piiratuks. Aastaid hiljem hakkas aga tulema uusi lahkhelid seoses esmalt Lähis-Ida konfliktiga, siis Kyprose kriisiga ja viimaks Portugali riigipöördega. Kuuepäevane sõda Lähis-Idas 1967 juunis ei häirunud läneliitlasti nimetataväärsest, kuna sõda lõppes kiiresti Israelite võiduga. Pahemaks kujunes lugu 1973 oktoobrisõja ajal, mil USA oli sunnitud Lääne-Euroopast ära viima mitmesugust sõjaväerustust, et abistada Israelit tema raskest võitluses araabia riikide ootamatu kallaltungi tõrjumisel. Lääne-Saksamaa oli isegi sunnitud protesteerima ameerika sõjaväerustuse hulgalise ära viimise pärast, kuna see nõrgendas tema kaitses NATO liikmesriigina.

Vahepeal puhkenud Kyprose kriis kandis esialgu kohaliku iseloomu ja ei riivanud läneliitlaste huvisid otseselt. Olukord muutus aga kohe, kui Kreeka sõjaväeline valitsus tegi katset Kyprose saamiseks oma võimu alla. Türgi vastas

sellele Kyprose vabariigi põhjapoolse kolmandiku okupeerimisega. Kuna Kreeka ja Türgi kuulusid NATO koosseisu, siis kujunes konflikt vastavalt raskemaks. Sedarohkem, et konflikti kestel kukutati Kreeka sõjaväeline valitsus ja järgnevalt kuulutati Kreeka lahkumine NATO koosseisust, protestina Türgi aksiooni vastu Kyprosel. Protestil oli nähtavasti tulemusi, kuna USA Kongress keelustas jätkuva sõjaväelise abiandmise Türgile. See aga kutsus omakorda välja Türgi ähvarduse lahkuda NATO ridadest, kui ameerika abiandmist ei jätkata. Nüüd püüab president Ford leida lahendust, mis rahuldaks nii Kreekat kui Türgi ja päästaks lääne kaitseorganisatsiooni tähtsat lõunatiiba lagunemise eest.

Värskeimaks probleemiks seniste hulgas on saanud Portugal, kus ligemale viis aastakümnet kestnud diktatuuriline valitsus kukutati mõõdukalt aasta aprillis. Riigipöörde viis läbi nn. sõjaväeline liikumine MFA, mis aga veel pole kehtestanud vaba demokraatlikku riigikorda, vaid vähemalt lähemate aastate jooksul tahab võimu oma käes hoida. Portugali koondusvalitsus koosneb peamiselt sõjaväelastest ja sotsialistidest ja kommunistide esindajatest. Tegelik võim aga kuulub nn. revolutsioonilisele nõukogule, mis eranditult koosneb sõjaväelastest, kes rõhuvas enamuses on pahempoolse maailmavaatega. Nato peasekretär Lums tähendas sel puhul antud intervjuus, et Portugal ei saa igatahes nüüd olla kaasas läneliitlaste komisjonis tuumarelvade asjus enne kui Lissabonis on demokraatlik valitsus. "Seda seal praegu ei ole ja me pole täiesti kindlad, kas Portugal jääb edasi Atlandilidude", seletas Lums. Ta avaldas aga lootust, et Portugali president Gomes võtab osa Nato eelolevast tippkonverentsist.

Tähendatud tippkonverents on sisuliselt mõeldud Atlandilidude liikmesriikide juhtide kokkutulekuna, millest on lubanud osa võtta ka USA president Ford, et koos teiste riigipeadega arutada päevakorda tõusnud probleeme ja ühisel nõupidamisel otsustada nende lahendamist. Konverents toimub lähemal ajal ja siis selgub tõenäolikuult seegi, kas ja kuidas saadakse üle läneliitlaste mitmetest lahkhelidest. A.K.

Alg. lk. 1

Eduard Tubin sündis 18. juunil 1905 Tartumaal. Ta kuulub eesti muusikute sellesse generatsiooni, kes oma erihariduse sai juba iseseisva Eesti õppeasutustes. Ta õppis Tartu Kõrgemas Muusikakoolis prof. Heino Elleri käe all, kelle pedagogilise töö eesmärgiks oli õpilaste individuaalsele helikeele arendamine. Tema kaasõpilasteks kompositsiooni eriala klassis olid säärased tuntud nimed nagu Olav Roota, Eduard Oja, Alfred Karindi ja Karl Leichter.

Heino Eller on eesti rahvusliku muusika arenguloos olnud esmaajoon instrumentaalkomponist. Ka Eduard Tubina heliloomingut iseloomustab range vormitaju ja sügavalt mõtestatud simfoonilise arenduse meisterlikkus.

Tema tugevalt isikupärane helikeel on kristalliseerunud klassikalise muusikakultuuri ja eesti rahvamuusika loominguilise rakedamuse pinnal.

Eduard Tubin on kunstnikuna kujunenud isiksuseks, kes läheb oma töökspidamiste teed. Seda teed pidi, mida ta ise õigeks peab. Laskmata end mõjustada austajate valimustest või arvustajate laudsõnadest.

Juubelikonserdi juhatus sisse poeet Kalju Lepiku "Tervitus Eduard Tubinale" autori enda esituses. Kalju Lepik on tänuväärselt aastate vältel jälginud meie suursündmusi ja kultuurisündmusi tähtpäevi ning seda juhuulatusetega jäädvustanud.

Ka sadapuhku oli ta osanud leida värsidusi, mis iseloomustasid juubilari isikut ja ta loominguilist jõud, inspireerides kuulajaid mõtisklema ja edasi kuletama.

Alfred Pismke (viulil) ja Hilma Nerep-Mossin (klaver) avasid muusikaliselt ettekanne, esitades "Sonat nr 1 viiulile ja klaverile". Heliloosja on selle kirjutatud kodumaal 1934–35 ning paguluses 1938–39 ümber töödeldud. Juha kontserdi esimene pala andis kuulajale näite Eduard Tubina muusika individuaalsusest omapärasest ja kõlalisest värskusest.

Lehti Aug (sopran) esitas "Kolm

laulu Karl Ristikivi sõnadele", komponeeritud 1972 aastal kirjani 60-nädaks sünnipäevaks ja "Nägemus", kirjutatud 1959.a. Eesti sümboolse valge lipu juubeliks Kalju Lepiku sõnadele.

Lehti Augil on ilus, väga hea kooliga hääl, mida laulja valitseb vabalt ja loomulikult. Ta esitas aga laulu eripalgeliselt, oli kauneid kõlavärve ja veenvaid tundevarju. Laulja saavutas hea kontakti publikuga. Inspireeriv klaverisaade Harri Kiiskilt.

Kontserdi esimese poolaja lõpetas Stockholmist Eesti Segakoor Harri Kiiski juhatusel, esitades Ernst Enno sõnadele loodud "Kõik tuled" ja Henrik Visnapuu poeemile komponeeritud "Laul lumest". "Kõik tuled" on algupäraselt 1932.a. kirjutatud meeskoorile, segakoorile seatud 1975 ja tuli kooriga esiettekandele. Meie tähelepanu kaitis eriti "Laul lumest" oma poeetilise helivärvinguga ja meeleoluvärunditega, mida koor esitas ilmeka fraseerimisega ja hea laululustiga. Kahtjaks oli Segakoor oma koosseisult suhteliselt väikesearvuline.

Teine poolaeg algas pärast vahetage Hilma Nerep-Mossini klaverisolooga. Ta mängis esiteks 1932. a. kirjutatud kolmeosalise "Sonatini" esimese ja viimase teiseks "Tants targa reha all" sõidist "Neli rahvaviisi minu kodumaalt". Oma kujundrikkusega ja koloriitusega jäi mälu helisema eriti "Tants targa reha all" ilmekas ettekandega.

Järgnes 1943. aastal kirjutatud "Süü eesti rahvaviisidest", mis oma nelja osaga ("Vana valss", "Kanneldaja", "Külakarjase sarvelugu" ja "Sikuraru lood") kujunes ettekannele Alfred Pismke (viulil) ja Hilma Nerep-Mossin (klaver) kunstilise teostuse tähtsuseks ja publikule kontserdi kõrgpunktiks. Siin vaheldus nukuruse kurbus ulja iustilusega ja hoogsa tantsurütmidega.

Kontsert lõppes Stockholmist Eesti Naiskoori ettekannetega Hilma Nerep-Mossini juhatusel. Koor esitas 1969. a. kirjutatud "Vanapiiga laulude" sarjast kolm laulu: "Ära usu uisu juttu", "Ole tule pimeja" ja "Oh minu ellad eide vennad".

Hilma Nerep-Mossin juhatusel oma lauljale innustava hooga. Lauljate arvult on Naiskoor suurem kui Segakoor ning tundub olevat heas lauluvormis ja häälelitselt tasakaalus – esitatud laulud kõlastasid ünnastatult ja meeleolulise ehtsusega.

Teretunud ja kiiduväärse uudisena oli Eesti Kultuuri Koondis juubelikonserdi kavalehele juurde lisatud erilehel kontserdil ettekantavate soolo- ja koorilaulude tekstid, mis soodustasid laulude jälgimist ja sisulist mõistmist. Eriti omal kohal olid laulusõnad "Vanapiiga laulude" jälgimisel, kuna teksti aluseks on siin eesti rahvaluule, mis on talletatud arhiivides, kuhu meil ei ole praegu ligipääsu.

Kontserdi lõppedes aplodeerisid tegelased ja publik lavale kontserdi aukülasena viibiva Eduard Tubina. Eesti Kultuuri Koondise esimees Leonid Laid tervitas juubilari ja tänas kontserdil kaasa teinud soliste ja koori ning ulatas Eduard Tubinale suure kimbu punasid roose. Edasi tervitas juubilari Maaja Duesberg, kahjatesed, et käevigastus ei lubanud tal kontserdil esineda. Ta loodab oma esinemise teha kunagi edaspidi – kavas ettenähtud palu ettekandeks ette valmistades on Eduard Tubina helindid teda sügavalt haaranud. Oma sõnu kinnitas ta punaste roosidega. Õnnitlusi ja punasid roose tähelepanust liigutatud Eduard Tubinale tõid veel Stockholmist Eesti Naiskoor, Meeskoor ja Segakoor.

Kontserdilaval pakutava võitis publik vastu kehtivate kiiduväljastustega. Saalis võis näha mõningaid tühje kohti. Kahju muusikaspradest, kes ilma jäid kaunist, meelde jäävast muusikaõnnetusest. Nagu kuuleme, korraldab Stockholmist Eesti Meeskoor eeloleval sügisel ühe kontserdi, kus poole kavast moodustab Eduard Tubina helilooming. Ed. Reining

EESTI KULTUURI KOONDIS
POSTGIRO 57588

Suvine sõiduplaan Ärandile ja Soome. Telli ette nüüd!

11 suurt punast, 12 korda päevas. Kogu suve... 1/6 hakkab kehtima suvine sõiduplaan, kuid juba nüüd võib Ahvenamaa- või Soome-puhkuseks kohti ette tellida. Õigeaegsed ettelõmused tasuvad end ära, eriti kui sa soovid kajuti- või auto-kohta.

Sõiduplaan 1/6 – 31/8 1975

Kapellskär – Mariehamn ärasõit iga päev kl. 9.00, 10.00, 11.00, 12.00, 17.30, 18.00, j. 20.00, 22.00
Kapellskär – Nädendal ärasõit iga päev kl. 10.00, 11.00, 12.00, 20.00, 22.00, 23.00
Stockholm – Mariehamn ärasõit iga päev kl. 8.00
Stockholm – Åbo ärasõit iga päev kl. 8.00, 22.00
Stockholm – Helsingi ärasõit iga päev kl. 18.00

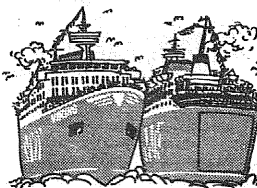
1) Neljapäev 19.6 ja reedeti 20.6 – 8.8. Reedeti 23.30

VIKINGLINJEN
Suured punased laevad Soome

Informatsioon: tel. 08/23 58 55, Etteellõmused: tel. 08/22 24 80, Stureplan 8, 114 35 Stockholm.
Kapellskär, tel. 0176/441 00, Finlandshamnen, 760 15 Gräddö. Kungsgatan 46, 735 21 Uppsala, tel. 018/12 77 70, 12 77 71. Varuhuset Sigma, Torggatan 1, 722 15 Västerås, tel. 021/12 70 35.

Peale selle vahendavad etteellõmused kõik reisibürood

EESTI PÄEVALEHT

Eestiska Dagbladet

Peatoimetaja Juhana Kokka
Vasstavat väljaandja
(anav. üg.)
Arvi Moor

Toimetus ja tallitus:
EESTI MAJAS Stockholmis:
Wallingatan 32, 1 tr.
Postiaadress: Box 667
101 29 Stockholm i
Telefon 21 84 46

Toimetaja Eskilstuna Jüri Aus
Aadr. Eesti Päevaleht, Box 120,
631 02 Eskilstuna, tel. 018/14 77 72
Tellimispostigiro nr. 15 67 70-0
Kulutusarvete postigiro 60 59 00-0
Eesti Päevaleht Förlags AB,
Stockholm

Tellimishinnad:

Aasta ..... kr. 187:—
Ternin (4 kuud) ..... kr. 68:—
Kuu ..... kr. 18:—

Väljaandja EESTI PÄEVALEHT
FÖRLAGS AB

Trükkija: Eskilstuna-Kurirens
Tryckeri AB Eskilstuna 1975

Brezhnevi "annestia"

N. Liidus tähistati suure pidu-
likkusega Teise Maailmasõja lõp-
pemisest 30. aastapäeva.

Kompartei peasekretär Brezhnev kuulutas sel puhul välja erilise
annestia, mis lääne ajakirjanike
poolt on paljastatud suureks. Tegeli-
ku haarb see ainult need krimi-
naal-kurjategijad, kes on osa võt-
nud Teisest Maailmasõjast. Selle
tulemuseks on, et sunnitsõlaagrist
pääsevad vabadusse paljud, mõr-
varid, vargad, kuid poliitvangs see
ei puuduta, sest mitmete võitudega
Indo-Hiinas ja mujal on Moskva
kommunistlik rezhiim läinud veel
rangemaks.

Torontos suri 17. mail Maria
Post, sünd. 14. okt. 1887 Hiiuemaal.

Koitjärve suvepidu

15. tegevusaasta taustal

GÖTEBORG (EPL) — Koitjärve sünnist on möödunud 15 aastat. Seda "teismelist" ajakulgu, kuigi sel ei ole midagi ühist juubeliga, on siiski põhjust meenutada. Seda enam, et Koitjärve on noorsootgevuse kõrval muutunud ka geograafiliseks mõisteks, Eesti maa-alaks, miniatuurseks Eesti maakonnaks, kus on oma haldushoone ja teisi vajalikke hooned, telefonid, elektriseadmed, spordiväljakud, piduväljak paviiljoniga, autode parkimisplats, saun, kohvik-söökla, isegi sadam ja kirik (Tornimäe) — ja ehitamisel on spordihoone, kuhu paikneb ka "veevärk". Puhuti asub tegevusse ka postkontor. Peamiselt suvise aastapeo, Suvepeo, puhul. Tänavu toimub see laupäeval, 7. juunil. Traditsiooniliselt on Suvepidu ikka juunikuu esimese või teise nädala laupäeval korraldatud.

Esimene Suvepidu, millega ühtlasi avati Koitjärve pidulikult, toimus 11. juunil 1960. Kuid enne seda oli Koitjärve juba ametlikult eksisteerinud neli kuud, kui arvestada, et Koitjärve Sihtasutuse esimene juhatus moodustati 11. veebruaril 1960. Varem oli mõnda aega eksisteerinud Tallinna Lipkonna Kinnisvarade Sihtasutus, mis siis nimetatud koosolekust peale sai lühema eestikeelse nimega — Koitjärve Sihtasutus. Rootsi keelse nimega kehtis ikkagi varasem versioon: Scoutkären Tallinna Fastighetsstiftelse.

Koosolek, kus esimene juhatus moodustati, toimus dr. Ivar Grünthali vastutuse ruumides, Södra Vägen 6. Juhatus kujunes ametite seisukohalt järgmiseks: Heino Riomar — esimees, esimene abiesimees Ivar Grünthal, teine abiesimees Elmir Kärki, kirjatöimetaja Elmar Ojaste, kirjat. abi Evald Soomägi, kassapidaja Oskar Pärn, tema abi Jaan Savioja, maadevalitseja Lembit Klemmer, tema abi Johan Henning, ametita juhatusliikmed Villem Randmaa ja Artur Merelaid.

Sellal oli Tallinna Lipkond ja Lipkonna Vanemate ja Sõprade Kogu teinud juba otsuse: osta 10-hektariline hoonestatud maa-ala Hallandi läänis, Fjäräsi vallas, Lygnerni järve kaldal. Ostuhind 30.000 krooni. Sihtasutuse juhatuses ülesandeks jäi vaid ostulepingu sõlmimine ja maaomaniku Andrew Anderssoniga maksumitingimuste suhtes kokkuleppimine.

Sihtasutuse juhatusliige Artur Merelaid tegi ettepaneku nimetada ostetav vabaõhuparkond Koitjärveks. Ettepanek võeti vastu ühehäälselt. Nõnda olid eesti noored saanud kodumaise nimejärglase. Oli ju ka Eestis, Aegviidus, selline nimeline vabaõhuparkond noorte suviseks tegevuseks.

Koosolekul 11. veebruaril otsustati välja anda Koitjärve osatähe valoorides 100-, 250- ja Kr. 1000-. Esimees Heino Riomar avaldas veendumust, et "Koitjärve kujuneb kasuks eeskätt eesti noorusele, aga ka kogu eesti seltskondlikule elule Göteborgis ja selle ümbruskonnas".

Seejärel hakkas tegevus arenevalt kulgema. Ostuleping kirjutati alla juba 20. veebruaril, ja käsirahana, mille Sihtasutuse juhatusliikmed suurelt osalt ise sponstaalselt kokku panid, makseti 2000 krooni. Koitjärve tutvustamiseks väljastati ringkiri, milles kutsuti kaasmaalasi Koitjärvet üles ehitama.

— Tahame luua Eesti maalapi ja tahame anda reaalsema tausta Göteborgi eesti noortele, teades, et see on see jõud, mis ei tohi ial sööti jääda, sest vastasel korral kaovad eelused eestluse püsimiseks, üteldi m.h. ringkirjas.

Esimene 1000-kroonise osatähe ehk kuldaardi omandas Endel Tori, kes kinnisvarabüroo omaniku vahendaks ka maa-ala ostmist. Koitjärve maa-ala ost ei pääsenud ka kriitikat. Üks auväärtne eesti avaliku elu tegelane avaldas kirjallikult oma seisukoha: "Koitjärve on minu arusaamise järgi ühe osa Göteborgi eestlaste õnnetu mõte — ebasobiv suvitamiseks ja vabaõhueluks. ... Ta arvas ka, et sellega on Eesti Maja ost, mis selal oli akuutsest päevakorral, edasi lükatud määramata ajaks. Hiljem võitis aga sama isik oma "süüdistused" tagasi.

Kuid süüdistavaid häälil tuli mujaltki. Koitjärve on tarbetu. Koitjärve on konkureerivaks ettevõtteks Metsakodule jne. Viimasele süüdistusele vastas esimees Riomar, et Koitjärve pole Metsakodule mitte konkureerivaks, vaid on eesti noorsootgevuse huvides komplekteerivaks ettevõtteks.

Hiljem aeg on näidanud, et Heino Riomaril oli toona õigus. Koitjärve ja Metsakodu suhetes pole mingid arusaamatusi ilmnemad. Criteus on ka ettevõtmiste seisukohalt on ka aja jaotusega suurepäraselt toime saanud.

Talgun on Koitjärve väljaehitamisel etendanud silmapaistvat osa. Nii asuti esimesel Koitjärvekevadeli koha talgutega pihta. Hakati korraldama teid, kõrvaldama — peamiselt kadakaist koosnevad — võsa ja rajama väljakuid. Seda töötust loodusega iseloomustas Ivar Grünthal oma proloogis Koit-

järve pidulikl avamisel 11. juunil 1960:

Läksid päevad, nädalad.
Järv jäi loitma vastu koitu,
võsas võitluse vägevad,
lahing lööskas loodusega,
teed ja väljakud tekkisid.

Esimene uuehitusena hakati vihusaunale mõtlema. Selleks leiti sobiv paik ojakaarust, umbes 50 m Lygnerni rannast. Arh. Wello Uuskyla ülesandeks jäi plaani valmistamine ja ehitusloa taotlemine Fjäräsi kommunilt. Sauna ehitamist 20-ruutm. pörandapinnaga alustati Laas Oesela juhtimisel järgmisel aastal. "Sarikate-pidu" peeti 17. juunil 1961. Saun sai nimeks "Alatäre". Endine posipare, ajuke eluhoone tolealegiel Koitjärvel, oli varem ristitud "Ülatareks".

Mitmesuguste tööde kuhjumise tõttu viibis sauna lõplik valmimine. Alles järgmisel aastal (1962), Koitjärve teisel aastapäeval, konstateeriti, et saun on valmis, et kogu ehitus on sooritatud oma tööjõuga, peamiselt talgute korras. Sauna-komitee esimees Jüri Nõmme teatas, et sauna valmistamiseks kulus umbes 5000 töötundi. "No raha eest seda tööd küll poleks teinud," töodes ehitusmeister Oesegel, kui esimene vihtlemine uues saunas aset leidis. Siis oli 2. juuni 1962.

Koitjärve Sihtasutuse koosolekul 27. mail 1963 andis esimees Heino Riomar ülevaate intensiivsest ehitustegevusest, teatades, et aprillil ja mailkuu vältel on valminud või ehitamisel: vabaõhuväljonn, Ülatäre ümberehitus, välikööök, kellatorn, ojatamm Alatäre (sauna) juures, paadisild, Veskimäe tare ja lisaks veel muid korrustustöid.

Sellal oli kogu hoonestik kindustatud 60.000 kr. väärtuses. 1963. a. lõpuks oli Koitjärve omakapital tõusnud 73.745 kroonini.

Kõik teostus sai võimalikuks selletõttu, et majandusliku olukorra lahendamine arenes esimestel aastatel väga soodsalt. Nii näitaks oli esimese tegevusaasta lõpuks laekunud toetuskaartidega 20.000 kr. Tallinna Lipkonna häälekand-

Heino Riomar Koitjärve esimesel suvel 1960 äravoolukraavi kaevamas. (Foto Kopler).

kas "Tallinna Teataja" jaanuarinumbri 1961 ütleidakse: Koitjärve omandamise tegid võimalikuks julged algatajad, heldekäelised osatähted omandajad ja toetajad. Ole 180 kaasmaalase ja organisatsioonide omanud Koitjärvele oma abistava käe. Mitmed osatähted abi esemete ja ehitusmaterjalide kinkimisega. Näitena tuletatakse esile Erik Haamerit, kes kinkis kallihinnalise maalingu "Nazar" rand".

Koitjärve tegevust juhtis esimese viie aasta jooksul Sihtasutuse esimehena Heino Riomar, kes tõmbas kaasa ja ühendas Koitjärve väljaehitamiseks kõik eesti ringkonnad. Just esimese viie aasta jooksul kujunes üldjoontes Koitjärve vabaõhuala pale ja siia, mida järgneval aastal Peeter Karro esimeheks olles täiendati Laasi-tare, spordiväljakute ehitamisega, elektrifitseerimisega ja muu vajaliku. Praegu juhib Koitjärve tegevust Sihtasutuse esimehena end. Tallinna Lipkonna juht Aksel Ojasoo, kuna lipkonna juhina toimib Aino Miks.

1966 suurenes Koitjärve pindala kahe hektariga. Omastati ostuteel naabruses asuv maa-ala, mis oli seni Koitjärve valduses üürilepingu alusel.

Suvepeod on annud tublisti majanduslikku lisa — puhastulu 4000—

5000 kr. piirides. Loodetavasti täidab ka tänavune Suvepidu oma ülesande selles ulatuses.

Suvepidu toimub laupäeval, 7. juunil ja algab kell 12.30 jumalateenistusega Tornimäel. Jultustab õp. Elmar Toldsepp. Enne jumalateenistust leiavad aset korv- ja võrkpallivõistlused rändkarikale.

Aktus algab kell 13.30 Aksel Ojasoo avasõnaga. Kõne peab Elmir Kärki, vaadelede naiste tegevust ja panustusi seoses Koitjärvega. Muusikalisel osas on kaastegevad ühendkoor, koosnes GE Naiskoori ja GE Meeskoori lauljaid, ja noorte laulugrupid "Hämarik" ja "Lemmikud". Lõppsõna ütleb Aino Miks.

Kell 17 on kavas rahvatantsud Tallinna Lipkonna tantsuoriente esituses ja kell 19 algab lõkkeõhtu mitmesuguste ettekannetega. Elnelaud on avatud kogu päeva ja peo juure kuulub ka traditsiooniline loteri-allegri. "Postkontorist" saab lähendada posti, mis tembeldatakse Koitjärve postitempliga.

Koitjärve 15. aastapäeva seoses sobib meenutada Ivar Grünthali proloogi ridu Koitjärve pidulikult avapeolt 1960:

Jäagu see valgus voolama järve üle kerkind koidust.
Süde särangu südameis!

(EPL/MR)

Baltikumi-filmi jälgis 120 000

Rootsi televisiooniasutusel on muude seas ka osakond, mis tegeleb programmide uurimisega ja vaatajate-kulude umbkaadne arvu fikseerimisega (m.a. publikumtuning) vastavate meetodite abil. Seoses dokumentaalfilmi "Kolm rahvast Ida ja Lääne vahel" ajajase reipriisiga 20. mail tundsin loomulikult huvi ka küsimuse vastu, kui suur võiks olla selle filmi vaatajate arv.

Nimetatud osakonnast vastati, et nende andmeid jälgis mainitud filmi selle esietendusel aprillis 1973 ca 120.000 inimest ja, et niasama suure arvuga võib kindlasti arvestada ka reipriisil. See arv olevat 2 prots. sellest TV-vaatajate arvust, mida osakond arvestab "Rootsi rahva koguarvuna".

Üldule tule juurde lisada, et kõnealust Baltikumi-filmi on seniajani (s.o. 1971-1975) peale Rootsis veel demonstreeritud Lääne-Saksamaal, Taanis ja Norras.

Norras kaks korda, tõenäoliselt nii ka Saksamaal. Kui arvestada tagasihoidlikult sellega, et huvi

mainitud filmi vastu oli mujal samasuurene kui Rootsis (Saksamaal oli see huviprotsept kindlasti mõnevõrra suurem), siis tõuseb seda filmiprogrammi senini näinud paljudest rahvastest inimestest arv ümarguselt circa poolteisele miljonile.

Oles selle täiesti veendumus, et kõnealust dokumentaalfilmi (pealegi hea niisugune ja ainek sel alal) ei tohiks tolmuda kusagil filmiarhiivis Berliinis, vaid seda tuleks — arusaadaval põhjusel ja selge siinga — tingimata demonstreerida üle kogu vaba maailma, siis tegin ma juba paari aasta eest Balti Komiteele asjakohaselt motiveeritud kirjaliku ettepaneku. Kahjuks pole aga sellele sealt poolt tänini üldsegi reageeritud.

J. I. L.

Melbournes suri 26. apr. Johannes Kurelauk, sünd. 24. det. Kurel, Võrumaal.

Sydneyes suri 4. mail Rudolf Muga, sünd. 15. mail 1919 Oudavas.

Koitjärve vabaõhukirik Tornimäel, kus tänavusel suvepäeval jultustab Elmar Tõldepp.

Leer Stockholmis

18. mail õnnistati Stockholmis Jakobit kirikus viis noort: Liis Pia Balod, Riina-Mai Mänd, Anna Maarja Neuhaus, Mari-Ann Roosaar ja Aili Walter. Õnnistamistluse ja juhtluse pidas kogu-

duse õpetaja Raidur kuna liiturgias, pihitalluses ja armulaua jagamisel aitas teda usuteaduse kandidaat Thomas Vaga. Solist oli bariton Andres Grosenius, kes esitas kaks Beethoveni laulu Harri Kiiski

orelisaatel. Pildil vasakult Anna Maarja Neuhaus, Riina-Mai Mänd, Mari-Ann Roosaar, Aili Walter ja Liis Pia Balod.

(Foto Lepper).

SIA ja kooli tulevik

Rootsi avalikkuses on käinud elav vaidlus n.n. SIA (Skolans Inre Arbete) ettepanekute osas, millise uuringu paljusoonaline voolum ühtub üle tuhande lehekülje. Siisult on see uus reform liiks nendele rohketele reformidele, mis üksteise järele on tabanud rootsi kooli ja millest õpetajaskond kui ka ülikoolid kasvatavad veelgi õppetaseme langust. Käesolevas vaatleb pedagoog Ado Irval põgusalt SIA ettepanekuid praktilise kasvataja silmaga, eelistades "liikuvate klasside" asemel sliiski vähemaid, kus õpetaja ja õpilane üksteise läheneda suudavad.

Õpetajate ajalehes, LT-s nr. 17/1975 kirjutatakse:

"On keegi küstnud Sinult (õpetajalt A.I.), kas Sa tahad SIA-etpanekuid või vähema õpilasarvuga üksikklasse? — Kas on keegi välja uurinud, milline neist kahest alternatiivist on parim, et lahendada kooli probleem? SIA-etpanekute teostamiseks vajalikud väljaminekud, riiklikud ja kommunaalsed — ruumide ümri, koolibusside ja takstautode, koolihoitustamised, erilise teenistujaskonna palgad ja paljud muud kulud maksavad aastas miljardeid kroone."

Nimetasin oma eelmises artiklist, et koolide koolitajad makstaksid klasside koolitajate arvude vähendamise kahukümneviie õpilasele üksikklassides ainult 150 milj. krooni aastas. See summa on väikesem kui punane Kuuba saab rootsi riigilt igal

aastal. See on oluline osa neis ettepanekuis, millega iga tulumaksumaksaja peab arvestama. Olulisem osa on aga tulevikuks mõeldes tähtis igale vabale kodanikule, kellele üks vaba riik peab kindlustama inimlikud põhiõigused. SIA-etpanekute kohaselt kujuneb sotsiaalselt ideoloogial määravaks teguriks rahva-hariduse ja kasvatamise alal.

Tuhande leheküljelises SIA-etpanekute kogus leidub koguni juriidilisi vastolusid. LT-s nr. 17/1975 lk. 6:

"Õp. ühingu juhatus kirjutab remiss-vastuses Koolide Valitsusele — SIA ei arvesta õpetajaskonna töötajate õigusepärast (juriidilise) arenguga. Tulevikus reguleeritakse kooli personali ametilise palkamise ja töötajate töötandja ja töötaja vahel. Seda küsimust ei saa otsustada kooli personalist ja lastevanemate esindajatest koosnev kooli nõukogu." Tuletan veel kord meelde, riigipäeva otsust ühenduses Euroopa Nõukogu konventsioonile allakirjutamisega inimlike õiguste rakendamiseks Rootsis, milline kollideerub 1. juulist kehtinva hakkava seadusega obligatoorse eelkoolide osas.

Svensk Tidning nr. 1/1975 kirjutab:

"Seaduse kohaselt peavad kõik koolid ja koolid koolitajad maksta kõigile eelkoolitajatele. Rahvusvahelisi seadusi arvestades puudub kodanikel Rootsis võimalus valida riiklike või erakoolide vahel."

Need on rasked süüdistused valitsusele ja osalt ka riigipäevale.

Neil päevil selgus TV-vaatajatele, et aastal 1977 ei ole enam ülikoolides küllaldast arvu õpilasi loodusteadustikus harus. Põhjus: põhikoolide õpilaste teadmised selles gümnaasiumi-harus õppimiseks on puudulikud, mille tõttu üks kolmandik neis harudes õppivatest õpilastest lõpetavad neis gümnaasiumi-harudes õppimise peale esimest või teist õppeaastat. Pealegi esinevat selles gümna-harus madalam hindeamistus, mis tekitab.

Fil. dr. Bengt Hubendick, Göteborgi loodusteaduslikust muuseumist kirjutab Borås Tidning-

enis 26.4. mh., et "õppeaine bioloogia on unustatud..." Tagurpidi-kiskuva kooliõpetuse kaudu on Rootsi õnnestunud paigutada bioloogia õpetuse peaaegu viimasele kohale kogu Euroopas. Ainult Luxemburg, Holland ja Küprose saar on madalamal tasemel.

Hubendick kritiseerib valjult n.n. ülikoolidesse vastuvõtmise tingimuste väljatöötava Komitee ("Kompetentskomitee") normide vastu ("Om behörighet och antagning till högskolan SOU-1974:71") Ta kirjutab:

"Kas elab meie väljaõppeorgan tõesti mineviku ettekuju- tustest, et inimese vaba tegevus ei sega looduseadusi, nii nagu siis, kui meie maamuna oli "värskes" ja kõik tehnika areng võis teha inimesi vabamaks ja õnnelikumaks? Elame me jätkuvalt viiekümne aastal — püramat arengu optimistliku maailma- skuse tehnika rullus edasi valedele eeldustele, et loodusvarad on piiramatud?"

Rootsi peab meele pidama oma koolipoliitika, et noorus ei tule liialt tagasi. Väär koolipoliitika võib tähendada ühe või mitme generatsiooni kaotamist enne kui õigetele rääpmetele tee tagasi leiatakse.

SJ tariifid jälle üles

Riigi Raudteed tahavad alates 1. juulist tõsta oma tariifi kümne protsendiga. SJ vastav esildis on üle antud valitsusele.

SJ peadirektor Lars Peterson ütleb, et tariifide tõstmine on hädvaja, kui arvesse võtta viimaseid palgatusi ja ka materjalisek- torit, kus hinnad on üles läinud.

10-protsendilise tariifide tõstmine nii reisijate pilettide osas kui ka kauba saamisel annab Riigi Raudteedele eelarveaastal 1975/76 enam kui 200 miljonit.

Kui valitsus SJ nõudmisele vastu tuleb, maksab sõidupilet Stockholm-Göteborg teise klassi eest- taga 128 krooni praeguse 180 asemel.

Doktori väitekirj Uppsalas

Laupäeval, 31. mail kaitses Uppsala ülikoolis oma doktoriväitekirja ajaloolane fil.ile. Aleksander Loit.

A. Loit on üks meie paguluses pealekasvanud ajaloolasi. Ta on pikemat aega tegutsenud õpetajana Uppsala ülikoolis.

Tema väitekirja teemaks on "Kampen om feodalrätten. Reduktionen och domänpolitiken i Estland 1656-1710". Uurimus käsitleb nii siis "vana head Rootsi aega" Eestis.

Disputatsioon toimub ülikooli peahoone IX auditooriumis algusega kell 10.

Eitavalt Vietnami põgenikele

— Rootsi ei võta endale mingit initsiatiivi selleks, et kollektiivselt sisse lasta Vietnami-põgenikke. Kui põgenikud tulevad mõnel muul viisil, siis otsustab nende üle Sisearuanamet.

Nii vastas minuster Anna-Greta Leijon. Tage Adolfsson (m) sellekohasele küsimusele. Adolfsson, kes oli vastusest pettunud, ütles, et ta ootas sootuks positiivsemat vastust ja vastupidist seisukohta Birgitta Dahl (s) tüdriulisele väljendusele Expressenis, et Vietnami-põgenikud tuleb kohe Vietnami tagasi saata.

Tage Adolfsson ütles: — Meie oleme saanud kirjeldusi olukorrast Kambodžast ja võimu ülevõtjad Lõuna-Vietnamiis toimivad ülenäoliku sama mustri järgi.

Min. Leijon tähendas, et valitsus ei leia selleks mingit motiivi, et võtta vastu põgenikke kollektiivselt Indohiina, kuna olukord ei ole seal võrreldav olukorraga Tšillis. Lõuna-Ameerikast tuuakse veel umbes 50 põgenikku Rootsi. Selles on min. Leijoni sõnade järgi aktiivne tööturavalitsusega kokku leppinud.

FNL-grupid tahavad, et 22 põgenikku Lõuna-Vietnamist saadetakse kohe tagasi oma kodumaale. Nende arvamise järgi oleks kuritegu Vietnami rahva vastu, kui põgenikud saavad asüüli Rootsis.

Kuningas tänas Ardnat

Priit Ardna saatis 20. mail kuningale 15 improvisatsiooni eesti viisidest he!ndil. Ta sai vastuse kuninga sekretärit 23. mail. Vastuses üteldakse, et kuningas tänab teda ilusa kingi eest, mille ta laskis endale ette mängida.

970 sakslast Eestis küsib pääsu läände

Eestist soovib 970 saksa rahvusest isikut pääseda Lääne-Saksamaale, kirjutab Häänes Ilmuvene ajaleht Possew. Nimekirj esitab Moskvas N. Liidu valitsusele juha detsembris 1973. Sama ajalehe teatel on Läti emigreeruda soovivaid sakslasi 880. Sakslasi on N. Liidus praegu kokku 1,8 miljonit.

Maadlejad Kotkas

Soomes Kotka linnas võistles hiljuti 10-meheline võistkond maadluses tallinnast, milline võitis kotkalasi 6-4 kreeka-ruuma maadluses ja sai ka vabamaadluses kuus võitu.

Eeslasist olid võidukad 57-kg kaalus Arvo Käner, esikoht: 62-kg Valeri Porman, kolmas koht: 68-kg Iro Saarlo, esikoht: 74-kg Ain Lilpok, teine koht, Helmut Hirna, kolmas koht: 82-kg Andres Septu, esikoht: 90-kg Kalju Ploom, esikoht: 100-kg Peeter Saadla, esikoht: üle 100-kg Kalju Liira, esikoht.

Medaleid

Toronto Parks and Recreation'i ujumisspinaalides sai kuldmedalid 15 a-ne Piret Kreem, ujudes 100 jardi rinnuli 1:20.0, mis on võistluste rekord 15-19 a. klassis. Samuti 1-ne koht 25 j. liblikas, 11-ne teateujumisel ja 11-a-a koht 100 j. vabalt, aeg 1:07.0.

Võistlustel, mis toimusid 8 Recreation Centre vahel üle 200 noore osavõtul, tuli võitjaks Pape, teiseks Beaches ja kolmandaks Elizabeth Centre, kus treeneriks esilane. Ka kõik teateujumiste ujujad said vastavalt kuld, hõbe ja pronks medalid City Hall'i kujuga.

Vettehüpetes sai pronksmedali Karl Meema, tulles 15-st võistlejast 11-ks.

Iluujumises (synchronized strokes) saavutas K. Meema hõbemedali. P. Kreem sai iluujuumises (strokes, figures) IV-da koha ühesdas konkurentsis 50-ne võistleja hulgas. Elizabeth Centre tuli sel võistlusel üldiselt 1-ks.

Kohtuniku ja treeneritena tegutsesid ka kolm eestlast — Leo Koif, Madis Kreem ja pr. Kreem.

Edukas võitleja Kanadas

16-aastane Mari Vähi tuli esikohale Winnipegis toimunud Kanada moodsa naisvõimlemise esivõistlustel individuaalselt, kusjuures tal oli 33 konkurenti.

Mari Vähi kuulub Toronto Kalev-Estienne rühmadesse ja on võistlusvõimlemist harrastanud kolm aastat.

"Jaarmark" laululavas

Eesti Venemaaga liitmise aastapäeva puhul toimuva laulu- ja tantsupeo raames korraldatakse, nagu veekeelne "Sovjetkaja Estonia" teatab, laululava all "jaarmark-näitus", kus demonstreeritakse ja müüakse kaupi, mida poodidesse iga päev ei tule. Kaupu valmistavat praegu kogu maa tööstuses.

Seejuures märgib ajaleht avalmeelselt, et terve hulk artikleid ja esemeid, mis välja pannakse ja müüakse lastakse, on alles valmis. Neid alles tehakse, kusjuures ajaleht märgib nagu väikesemuretsemisega, et "loodame, et kõik ettenähtud kaupad ka selleks ajaks valmivad." Kirjutises loetletakse kümneid-kümneid igapäevaseid majapidamise tarbeid, mis laulu-rahva ja nende küllastajate "käsu- tuse antakse", mis tähendab seda, et need müüakse lastakse. Loetelus esinevad ka niusugused artiklid, mida keegi suvel ei vaja, nagu lumelabid, kasukad, töökindad ja -saapad jne. Jne. Nähtavasti on nende järele talvel suur nõudmine või pole neid üldse müügil.

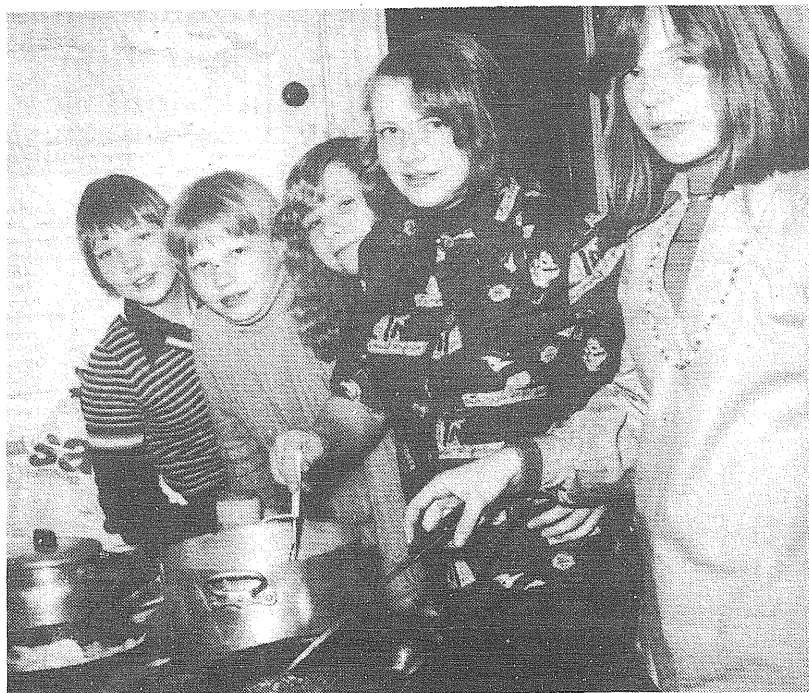
Laulupeo "jaarmark-näitus" eelreklamas tähendatakse, et näitus viiakse läbi devils all "igale majale midagi."

Stipendiaadid Soome 1975/76

Jatkates üle 10 a. traditsiooni saadab Eesti Üliõpilaste Toetusfond USA-s ka järgmiseks õppeaastaks kaks noort USA-st stipendiaadidena õppima Soome ülikoolidesse.

1975/76. õppeaasta stipendiaadiks on Karin Marika Kurvits (Penfield, N.Y.) ja Piret Parvst (Takoma Park, Md.). Viimane viibib stipendiaadina Soomes juba teistkorda.

Göteborgi skautlikud noored harrastasid kokakunsti ühenduses toiduvalmistamise katse sooritamise- ga. Pildil Põhjalatütreid-Kalevipoeg lipukonna gaide ja skaute plüüdi ümber. Vasakult Olev Lilleste, Olev Rohla, Anne-Liis Haavamaa, Tiina Suu ja Margi Lokkik. (EPL-foto KOPLER)

Viimased 20 aastat

Helmi Mäelo: Sammud edasi. Mälestusi. Vaatlust. Elamusi. Eesti Kirjanike Kooperatiiv. Lund, 1975.

Helmi Mäelo seda memuaaride köidet võiks nimetada reisiraamatuks. Teose 245-st leheküljest on 160 reisi kirjeldused.

Majandusliku olukorra paranedes ja tudimuse kasvades kontori- töö vastu rootsi asutustes mõlgutab Helmi Mäelo üha enam mõtteid tagasi pöörduda kunagise vaimse tegevuse juurde. Teda on pikemat aega ärritanud asjaolu, et Eesti ajalugu käsitlevates teostes üldse juttu ei ole naiste tegevusest. Ta otsustab kirjutada raamatu "Eesti naine läbi aegade" ja lahkub a. 1955 töökohalt. Saanud vanadelt sõpradelt Soomes stipendiumi, sõidab ta Helsingisse, et õppikooli raamatukogus materjali koguda oma teoseks. Ta peab kahtsusega nägema, et seal on üsna vähe aja- kirjandust Eesti iseseisvuse ajast. "Oleme nähtavasti olnud nii kum- lad oma iseseisvusele ja arhiivide- le."

Varsti pärast esimest reisi sõ- dab ta tagasi Leeni Ploompu- Vesterise arhiivi korraldama. Ja a. 1957 tuleb midagi, mida Helmi Mäelo nimetab oma elu triumfi- soiduks. Soome Naiste Karskus- keskus saadab talle kutse tulla kolmenädalasele kõneringreile viieteistkümnemes kohas. Mäelo valmistab kõned kahel teemal: "Kultuurisidemeid ja koostöö" ja "Alkoholi tarvitamise sotsiaalse tagajärgede uurimusi Rootsis". Osavõtt kõnekoosolekust on suur, vastuvõtt igal pool soe. Kõik toimu- vanas idealistlikus hoiu- tunnetes vaimus. Mäelo oletab, et venelastest ahistatud Soomel oli vajadus kas või iseseisvusele nä- data, et midagi ei ole muutunud. Tol ajal oli see veel võimalik. Et seda reisi küllalt pikalt kirjelda- takse, võib olla ka tänuvaidluseks vastuvõtjatele.

1. juulist 1960 hakkab Helmi Mäelo Balti Humanistliku Ühingu sekretäriks. Ühingu siht on anda nii materiaalselt kui ka kultuuriliselt abi baltli põgenikele, eeskätt Sak- samaal esivälja. Majanduslikud võimalused selleks hangib Ühing korjanduse kaudu Rootsi ühis- konnalt. Kuna Mäelo on tol ajal ka Invaliidifondi esinaine, otsustab ta sõita Saksamaale, et tutvuda ko-

hapeal abivajadustega vanadeko- duudes, haiglates ja invaliidide pe- rekondades. Reis toimub osalt organisatsioonide toetustega, suu- remalt osalt omal kulul. Poeg Meemo võtab selle oma puhkus- reisiks ja nad sõidavad tema au- toga. Eestlased on laiali pillatud üle terve Saksamaa. Ringreis ke- stab viis nädalat suvel 1961. Mäelo jutustab sellest järvikuvormis

Helmi Mäelo

peatükis "Inimsaatusi". See pea- tükk moodustab mälestusteose harrastame aine uudsuse ning mõ- juvuse ja jutustamise intervjuuse poolest. Mäelo on alnus, kes väl- jastpoolt tulija silmaga on näinud Saksamaa eestlaste olukorda nii lähedalt ja nii laialt ulatuses. Ta annab ülevaate nende elamis- mil- jooest, korteritest, perekonnast, tervistuskaitse seisundist, pensio- nist, tegevusest. Ta kohtab nihiasti tavallist kui ka ebatavallist elu.

Mäelo pöördub reisirat tagasi ka- hutundega, et "jätisime igahes sinna, kus ta oli, ja tõrjitsime neid ainult tervitavateks". Puuduvad võimalused koondata neid rah- vakülakesed suuremateks üksus- tek. Eriti masendab teda mõnede sõjaninvaliidide lootusetu olukord. Milline abi aga võimalik on, seda asub ta organiseerima. Riiete ja jalatsite kollektiivne saatmine ei

näi enam vajalik olevat, pealegi on saadetud palju kõlbatut. Abis- tamine tuleks suunata isiklikumale alusele. Toetusraha on olulisem, selle eest saab vanadekodudes tarbe korral lisatoitu osta. Igai pool soovitakse raamatuid ja Balti Humanistliku Ühingu hakkab neid nüüd saata. Üks tähelepanek on olnud, et põgenike lapsed ei räägi enam emakeelt. Mäeloil tuleb mõte muutseda võimalusi laste toomi- seks Rootsi eesti laste suvekodu- desse, kus siis mõlemate maade lapsed oleksid sunnitud omavahel eesti keelt rääkima. See aktsioon lähebki käiku. Toetust on ta han- kinud Balti Humanistlikult Ühin- gult ja "Rädda Barnen'ilt". Ka- hetsusega peab ta aga konstatee- rima, et ettevõtte ei anna loodetud tagajärge. Kummagi maa lapsed koonduvad omaette rühmadeks ja räägivad ühed saksa, teised rootsi keelt.

Peaagu veerandi raamatust täidab reisi kirjeldusi Eesti Päeva- ldist Toronto a. 1972. Juba ainult need üritused, milledest Mäelo jõuab osa võtta (ja ta jõuab väga palju), näitavad Päevade organi- seeritule tõe suurejoonelisust.

Rohkesti on ka nii-ütleda seik- skondliku as kirjeldamist. Mäelo saab kokku sealsete rahvuslikul aktiivsete naistega, vanade ja uute tuttavatega, sõpradega, sugulas- tega. Ta on küllalises paljudes kodus, näeb nende jõukust ja ilu, imetleb Kanada eestlaste tublidust ja algatusvõimet nii majanduslikul kui ka vaimsel alal. Ta jõuab otsu- sele, et ülemereadeadesse on sir- dunud energilisem osa pagulas- konnast, kes ühtlasi on ka ohvri- meelsem Rootsi eestlastest. "Mul- le tundub, et sealpool on midagi suurejoonelisemat ja lahtisemat." Sealsete noorte luuletajate oma- loomingu-õhtu teda siiski ei val- musta. Ta kirjabad küll nende isearstusevat riietust, aga lühetsu- te suhtes piirduv kommentaariga: "Ma ei hinda, kuid ka ei mõista. Võib-olla oli seegi kunstilooming!"

"Sammud edasi" ei sisalda mitte ainult väliseid sündmusi ja autori seisumist reageerimist nendele, vaid ka kriitikat. Hollandi noorte- juhtide kursusel a. 1970 on kasva- tuslik külg olnud puudulik. Noor- terekreerit ei tunne Eesti ajalugu, loeb harva eesti ajalehti, raama- tuid üldse mitte, "sest ta ju õpib".

Andres Küngi teos ilmus soome keeles

Soomes on äsja ilmunud Andres Küngi teos "Vad händer i Balti- kum?" titliga: "Mittä Baltiassa tapahtuu?" Kaaneliustuseks on valitud balti pagulaste postkaart Euroopa julgeolekukongressi pu- hul. Kirjastajaks on Kustannuspi- ste oy, kuna ükski tavallistest soo- me kirjastustest pole julgenud ras- matut kirjastada. Teos on trü- kitud Tampere ja sisaldab 268 lk.

Sisuliselt on raamat vastava rootsikeelse teose tõlge, kuid selle alguses on peatükke, mis puudu- tavad otseselt ka Soome suhtumist Balti küsimustesse. Oma eessõnas ütlev autor muu hulgas: "Asjaolu, et ükski Soome suurtest kirjastus- test ei julgenud avaldada seda raamatut, hoolimata sellele Root- sis osaks saanud headest arvus- tustest, oli minule isiklikult hir- mutav näide kallil "hoimumaal" vallitsevast sõnavabaduse piiratu- sest.

Raamatule on kirjutanud lühi- kese eessõna Alvar Alsterdal, en- dine sotsialistide peajärg Arhe- taren peatoimetaja. Ta ütlev selles muuses: "On kahju, kui Küngil peaks olema õigus selles, et meie maa kasvav sugupõlv ei tea, et Eesti on kunagi olnud Rootsi riigi osa ja et Balti riigid on sõdade va- hel olnud iseseisvad – sellest hool- imata, et Rootsi suurviim aeg algab ja lõpeb Baltikumis.

Küsimus on ju maades, mis üha kasvavad meile ligdal – Rootsi massmeediad pole olnud Balti- kumi suhtes sama liikumisvaba- dust kui näiteks Lõuna-Vietnamil puhul. Oleme kaudselt olukorras, mida endine Moskva kirjasatja Björn Ahlander kutsub "lädok- trineerituseks".

Kirjastuse poolt on teosega liidetud lühike eessõna. Selles mainitakse muu hulgas: "Tavalisel soomlasel on väga väikesed vi- malused isiklikult tutvuda Balti riikidega... Soomlased on ise teinud Balti küsimusest tabu, mida on võimatu käsitleda avalikult ja objektivselt. Kõiki, kes on katsunud astuda üle ametlike fraaside alla on nimetatud järelikindalt paremra- diikaalseteks, riikide vaheliste su- hete rikkujaks..."

On oodata, et see raamat kohe ristitakse halvemat klassi parem- radiikaalseks – kui seda täiesti mahi ei vaigita, nagu varem on juhtunud. Mõlemad võimalused tõestavad meie välispoliitilise mõtteviisi ebaküpust ja meie erapooletuspoliitika lõpmatus... Kas pole see, kes nõuab, et soom- lastel on õigus saada teada seda, mille teadmist erapooletult Rootsi kodanikud peavad iseenesest mõistatavaks, erapooletuse kind- lustajaks?

Küing ise puudutab pikemalt praeguseid Soome ja Baltikumi suhteid.

"Soomlaste huvi puudumine Baltikumi suhtes on silmatorkav. Osalet asub välispoliitilise huvi pii- rkaugel – Vietnamis, Biafras, Ugandas ja Tshillis. Aga ühes suunas on Soome ja Rootsi rah-

Ühenduses USA Koolitoimkonna poolt väljakuulutatud laste- ja noorsookirjanduse võistlusele 1960/1961 algatav Mäelo aktsioon noorsookirjanduse levitamiseks, aga peab nägema, et ei lasieva- nemad ega Stockholm Eesti Al- gool ole laste lugemisvarast huvita- tud. Ta teeb etteheited kodudele, kus lastele emakeelt ei õpetata, ja ütlev, et eestluse nime elavana hoidajateks on jäänud veel ainult organisatsioonid, aga nendestki ei teata varsti midagi, kui neid kir- jasonas ei jäädvustata.

Mäelo jäädvustab kirjasõnas oma töökoha, Balti Humanistliku Ühingu tegevuse ja tegelased, loetleb Ühingu poolt või toetusel väljaantud teosed. Sellega ühen- duses nimetab ta ka Eesti Kirjani- ke Kooperatiivi peakoosolekuid, mis kord aastas toimuvad Ühingu ruumides. Kahjuks on ta siin üsna lühisõnaline. Ta ütlev, et koosole- ki järgnes kirjanike omavaheli-

vusvaheline horisont väga lihe- dal maa piiridele. Läänemere ja Soome lahe kohal kasvab teadma- tuse müür. Läänemeri oli vanasti vabade rahvaste sõbralik ühen- duste. Täna on see pigemini sü- gav valikraav – hoolimata kõiki- dest "rahu merd" kiitvatest fraa- sudest, baltikumi ja Leningradi so- jarlingkonnas asub praegu u. 20 täisvarustusega diviisi, umbes 300 000 meest ja 500 lennukit. Di- viisidest on kaks parashütistid ja üks eriti varustatud invasioonide jaoks.

Kas nõuavad head sõprussuhted filmi "Päev Ivan Denisovitshi elus" keelamist? Miks kirjastus "Tam- mi" keeldus avaldamast Solzhnit- soni "Vangide saarestikku"? Tao- lised tseensurivõtted tekitavad mu- ret Rootsis.

Kevadel 1971 avaldas Asko Vuorjoki "Uusi Suomis" artikli "Balti küsimusest tänapäeva maailmas". Selles esitati rootslas- tele endast selged tõku, muu hul- gas, et Baltikumi olud pole mingi "N. Liidu sisemine asi". Räägiti ka sellest, et Balti riikidel on ikka veel diplomaatlik esindus kümnekon- nas riigis. – Mis juhtub? N. Liidu valitsus rääkis "provotseerivad ja N. Liidule vaenulikuks" artiklit. Välisministri Väinö Leskinen se- letas teenistusvalmina, et N. Liidu vaatluskohal tuleb pühendada "tä- tähelepanu".

Juulis 1973 hoiaas Kremli Soome Moskva saatkonda. N. Liit ei soovi näha ebameeldivaid artikleid Soome ajakirjanduses, välismini- ster Karjalainen ei protesteerinud Soome siseajanduses puutumise puhul, vaid noomis soome ajalehti. Juulis arretereeriti Balti pagulas- saatkond, kes oli tulnud Helsing- isse julgeolekukongressile jagama informatsiooni baltikumi olude kohta. Arretereerimine toimus N. Liidu välisministri Gromoko nõudel.

Läänes äratas ka tähelepanu, et president Kekkonen seoses N. Liidu ja Soome sõpruslepingu 25da aastapäevaga seletas: Talvetseda olevat olnud ilmasage. Vabariigi president oli nii peenetundeline, et ta ei maininud Stalini ja Hitleri le- pingut aastast 1939, mille salajases lisas nad jagasid omavahel Ida- Euroopa, muuses ka Soome ja Baltikumi. President ei nimetanud ka, et Soome oli juhuslikult alnus N. Liidu naabristest, kes avaldas tugevat vastupanu punarmeele, ja et see oli ka atus naabermaa, kes püsis sõja järel iseseisvana."

Rasnatu lisasse on asetatud ta- beleid värskeite andmetega. Neist võib m.h. välja lugeda, et Eestis oli 1970. a. 68,2 % rahvastikut oma- maine (Lätis 56,8, Leedus 80,1). Omamaine rahvastiku % oli vähe- nenud aastast 1959–70 jooksul 6,4 võrra (Lätis 5,2, leedus see oli suu- renenud 0,8 võrra). (EPL/AL)

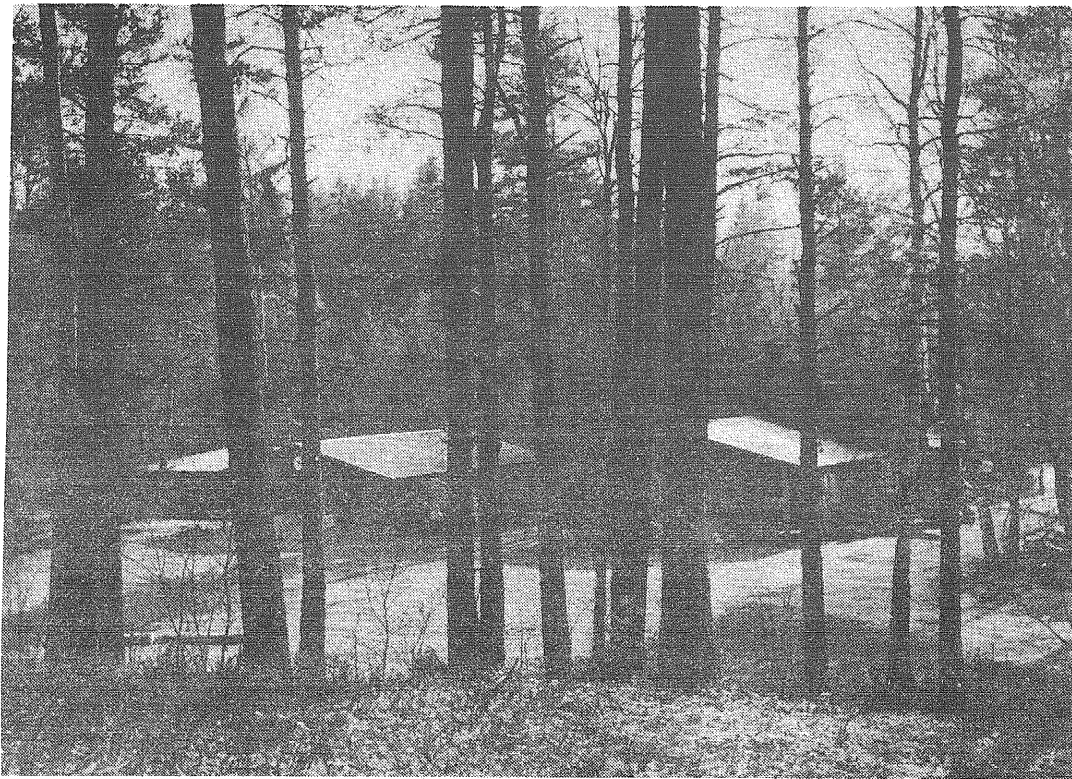
White Plainsis New Yorgi oras- riigis USA-s suri 6. jaanuaril Ed- ward Tõnison, sünd. 21. detsem- bri 1902 Pärnemaal.

ne istumine, mis ikka juhatai sisse mingi ettekanega, aga et ta kõiki teemad ei mäleta ja et need mõ- nikord olid "sügavad jutud".

Teose lõpposa jutustab autor pärlilikkuse ja miljöõ mõjudest enesele ja oma loomingule, oma mälestusteost ja ilukirjanduslike teoste sünniloost, aineallikatest ja tegelaste prototüpidest. Kõigel on tugev tõsieluline alus. Isikliku elukäigu kujutus on mäelol alati tihedas seoses Eesti ja eestlaste üle üldise arenguga olgu maal või lin- nas, kodumal või võõrsil. Mäle- stusteostes ulatub ajalooline ja ühiskondlik taust ligi kolmveerand sajandit tagasi, romaanisarjas üle saja aasta.

Eestluse seisukohast on Helmi Mäelo memuaaridel ja romaanidel püsiv väärtus. Aga ka puht kunstil- listel põhjustel jäävad mõned tema loodud inimkujud ja miljöõd eesti kirjanduses edasi elama.

HELMII ELLER

Laagriag läheneb! Kõikjal üle maailma valmistuvad eesti noored retkeks Maailmalaager Metsakodusse. Laagrisse oodatakse umbes 600 osavõtjat, nendest 150 Ameerikast ja 50 teistelt mandritelt. Metsakodu südamik on saanud maailmalaagri eel uue ilme. Pildil näeme Metsakodu uisshitust, mis juulikuul moodustavad Maailmala-

ger Metsakodu keskuse, kus on staap ja laagri ultramoodne köök. Metsakodu vabaõhupiirkond hõlmab tänapäeval 57.535 ruutmeetrit, kuid maailmalaagri vajaduseks on veel maad juurde renditud. Käesoleva suve rahvusvahelise eesti "noorteriigi" piirides kujuneb rohkesti huvitava tegevust nii laagri elanikele kui külalistele.

Lõuna-Rootsi Eesti Maja aktsionäre

Lisaks varemavaldatule on ostnud A/S Lõuna-Rootsi Eesti Maja aktsiaid järgmised isikud ja organisatsioonid:

Aleksander Alumets, Malmö, Asta Andersson, USA, Uno Andersson, USA, Robert Andersson, USA, Niklas Angelus, Saksamaa, Eva-Katarina Angelus, Saksamaa, Selma Arner, Lund, Paul Kool, Akers Styckebruk, Andres Kook, Västerås, Tili Kook, Västerås, Kristi Meier, Lund, Anne Marksaitis, Partille, Ene Milve-Marksaitis, Partille, Hilda Milve, Partille, Mart Milve, Partille, Mart Mägi, Göteborg, Julius Pall, Malmö, Elfriede Palu, Huddinge, Ludmilla Prüller, Malmö, Erna Pääbo, Lund, Heljo Pääbo, Lund, Heino Riga, Kanaada, Thea Roog, Göteborg, Anne Saarnak, Eslöv, Linda Saarnak, Eslöv, Maimu Terase, Spånga, Roald Volmer, Ed ja Aarne Vöting, Johannesburg.

Organisatsioonid: Eesti Komitee, Stockholm, Eesti Naisüliõpilaste Sellis Rootsi Koondis, Eesti Pensionäride Ühing Göteborgis ja Göteborgi Eesti Pensionäride Ühing.

Toetage Lõuna-Rootsi Eesti Maja ümberehitust ja korras-
mistööd aktsiate ostmisega! Makske raha AB Lõuna-Rootsi Eesti Maja nimelisse postgirosse nr. 16110-3 (ühe aktsia hinnaks on kokku kr. 110.-), märkides sissemaksukardile oma ees- ja perekonnanime, aadressi ja kodakondsuse.

Perthis Austraalias suri 3. aprillil Karl Tikkar, sünd. 29. juul. 1921 Tallinnas.

Eesti doktor Adelaideist

ADELAIDE (VE) — Adelaide Ülikooli nõukogu on hiljuti otsustanud anda filosoofia doktori kraadi eesti päritoluga noorele teadlasele Hendrik Pruulile.

Hendrik Pruul, B. Sc. (Hon), Dip. Ed, Ph. D., on lõpetanud Adelaide'i Ülikooli mikrobioloogia alal teaduse bakalaureuse kraadiga ja Adelaide'i Opetajate Kolledžil. Lisaks sellele on ta teinud ülikooli juures läbi filosoofia esimese ja teise aasta kursuse.

Oma väitekirja ("The Mechanism of the Humoral Bactericidal Reaction") lõpetas ta 1973. a. Selle kaitsmisel ta oponendideks olid vastava ala eriteadlased Londoni ja Heidelbergi ülikoolist.

Nende tealaste soovitusel on Adelaide'i Ülikooli nõukogu tunnustanud teda doktori kraadi väärtuseks, kusjuures promotsioon toimus ülikooli aulas 30. aprillil.

H. Pruul on avaldanud artikleid USA teaduslikud ajakirjades ja on osa võtnud mitmel rahvusvahelisel mikrobioloogide kongressil Inglismaal ja USA-s.

H. Pruul on mitte üks teadlane, vaid ka andekas maalikunstnik. Maalimisele eelistab ta pühendada oma vaba aja. Oma töödes on ta esinenud kunstinaistil Adelaide'is.

Värske doktor Hendrik Pruul on helikunstnik August Pruuli ja ta abikaasa lauljatar ja koorijuh Meta Pruuli poeg.

Sydney's suri 4. märtsil Oskar Vares, sünd. 6. veebr. 1907 Viljandis.

Thürimeres Austraalias suri 4. märtsil Elfriede Undritz, sünd. 21. okt. 1892 Oravas.

Adelaides suri 25. märtsil Ada Meeri, n. Unt, sünd. 15. juulil 1915 Viljandis.

Sydney's suri 7. märtsil Erika Ernits, n. Püssa, sünd. 21. det. 1910 Tartus.

Raamatuaasta — kas ainult tühjad sõnad?

Ajalehtedes on toodud andmeid meie organisatsioonide resp. juhataste kohta, kui palju nende koosseisust esinevad eesti raamatute ostjatenä. Andmed ei ole eriti rõõmustavad. Leidub keskorganisatsioonide esimehi, sekretäre, toimekondade juhatajaid ja juhataste liikmeid kes üldse ei esine eesti raamatute ostjatenä.

Isegi Raamatuaasta peatoimkonda kuulub isikuid, kes pole ühelgi juhul reageerinud eesti raamatu pakkumisele. Leidub eestlasi kelle riigil on rida raamatuid, mille eest ta pole vaevalt võtnud tasuda või vähemalt tagastada.

See on väga kurb. Veelgi kurvem on et kirjastused saavad sõimukirju, kus üks või teine kaasmaalane avaldab oma pahameelt, et talle on raamat tutvumiseks koju saadetud, mille ta võib ilma kuludele kirjastusele tagastada, kui ta ei soovi seda osta. Muidugi võib ta selle ilma tasumata oma raamatutalule astada, lohutades enda südamehämmustust sellega et seaduse järele ei kuulu sellised postisaadetised tasumisele.

Eestlaste hajutus ei võimalda sobivat raamatute tutvustamist, kui see on koju saatmine. Ajalehis kuulutamine ja etteilmiste süsteem ei anna kirjastusele rahuldavalt tulemust (1000 pakumisele tuli 21 tellimist, mis katavad vaid saadetiste postikulud !!!).

Kõik kõned eesti keele ja eestluse põhimisest on tühjad sõnad, kui ei osteta eestikeelseid raamatuid ja ei looda realseid võimalusi raamatute ilmutamiseks.

"Kui käesoleva aasta 24.02.75 — 24.02.76 on kuulutatud Eesti Raamatuaastaks ülemaailmises ulatuses, siis on see sündinud sügavast veendumusest raamatu olulisustas tähtsuses eesti rahva ja keele põlvimisel. Raamatu kaudu saavutame oma keele sotsiaalse staatuse

võõrsil, sellega väldime ta langust alanduseni" ütles kirjanik, Valev Ühikupu E.V. aastapäeva aktusekõnes, 23. veebr. 1975 Stockholmis Konserdimajas.

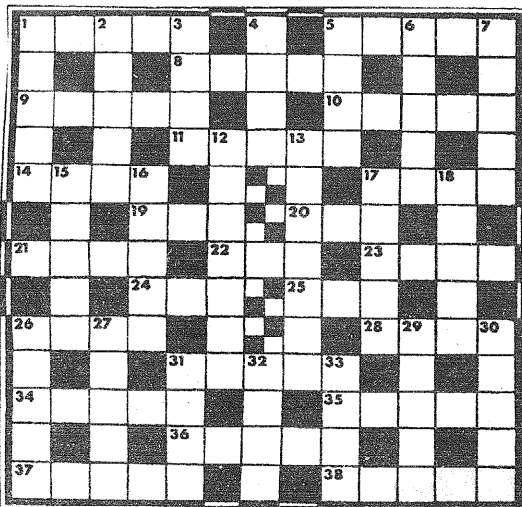
Loodame, et Raamatuaastal kõikide organisatsioonide juhataste liikmed ise näitavad eeskujuga ja ostavad kõik Raamatuaastal ilmutatud eestikeelseid raamatuid. Sest see aeg kui lausuti "Et käige minu sõnade järele aga mitte minu tege-
duse järele" kuulub väga kauges minevikus. Kõik, kes soovivad kaasa aidata Raamatuaasta ürituste heaks kordaminekuks, palutakse oma toetus sissemaksta postigiro nr. 75 10 05-0, "Eestiska Bokåret 1975. Eesti Raamatuaasta Rootsi Komitee address: Box 657, 101 29 Stockholm.

ELMAR PETTAI

Ka vanad kütused ohtlikud

Göteborgi Handels- och Sjöfartstidningenis äratäs tähelepanu eestlase Andres Kääriku vaatlus Rootsis nii "tuli" tuumaenergia-
kütuse kohta vastakuul traditsiooniliste energiaallikate nagu kivisöe, õli jae. ohtudega, millised nagu ära unustatakse automeerikahütusid suureks puhades poliitiliseid.

Omaväi näitab Kääriku võrdus selgesti, et miljöbäsaatamise seltskõhald on senised energiaallikad-
sukohald vähemalt sama ohtlikud ja see küsimus on vääril vähemalt uurimist — senini uuritakse vaid aatomjõuajamadege seotud ohtusid. Valida on aga vaja kõiki miljöb ohtusidaval ohtusid, eriti kus traditsiooniliste kütuste saatamistefekt on märksa suurem kui karded-
tad aatomjõuajamade puhastatud saastvetel.

Ristsõna 13

Paremale: 1. tuntud eesti naiskirjaniku esinimi 5 sama kirjaniku pärisnimi 8 põllumets Siberis 9 enda, ainult üks 10 tilbadeks olevus 11 maailma-religioon 14 suur, lai 17 paril end paika, elas 19 vaenelaps 20 naise nimi Piiblist 21 noor vill 22 on magajal magus 23 tõmba, tiri 24 sinul 25 sadama kinnitatud kaljusein 26 pehme pealune 28 saar Tallinna vetes 31 tahab progresse-
siivne inimene jõuda 34 kondine 35 kaitsetu 36 kuulus prants. kirjanik, "Kolm musketäri" autor, 37 maja, villa 38 lutsima.

Alla: 1. tuntud eesti naisluuletaja (+) 2 naise nimi Kalevipojast 3 ir-
vitus, (om. käane) 4 okasloom 5 kala "laps" 6 virk 7 aine, materjal 12 mailtseained 13 selge veega veekogu 15 end. Eesti diplomaat 16 tuntud Itaalia tenor 17 osa ooperist 18 mitte täpselt 26 kõnelus Jumala-
laga 27 filmi- ehk teatritäht 29

mänguse 30 kauni 31 Eeduard meelitusena 32 kaua aega tagasi 33 linn Rumeenias.

Lahendus 12:

Paremale: 1 katkelt 2 Ave 3 Alma-Ata 13 ava 14 eha 15 eee 16 aar 17 toma 19 vinge 21 Erik 22 male 23 Duke 24 es 26 rammu 29 ai 30 naber 33 lili 34 püsk 35 ää 37 ava 39 sau 41 ida 42 Erge 43 udar 44 est 46 lai 48 ale 49 ges 52 raama 64 mil 66 reede 68 li 69 Aegna 61 Ur 62 vesi 63 arve 65 raas 67 lavas 70 Alai 72 ear 73 nai 74 ute 76 asi 77 avasõna 78 taandus.

Alla: 1 katkend 2 Ave 3 tamm 4 le 5 ohver 6 kai 7 AEG 8 Leedu 9 me 10 aare 11 tai 12 Arktika 18 aade 20 nimi 21 ektüü 25 sai 27 ala 28 mis 29 aid 31 beeta 32 Rapla 34 puder 35 Sirge 36 vee 40 aul 41 Eritrea 45 sai 47 lime 48 ain 50 edu 51 serviis 53 mees 55 igav 57 Elva 59 aitan 60 aasta 62 vara 64 elad 66 Aav 68 aia 69 aut 71 asu 73 n6 75 ea.

Eesti Lauljaskond Rootsis juhatus juubeliaastal. Istuvad vasakult: Erna Klemmer, Johannes Kant (simees) ja Eliise Truuvet, seisavad: Jüri Raid ja Endel Koppel.

Arheoloogilised avastused selgitavad Eesti minevikku

Usinat ja sageli rasketes oludes vihmaste suvede täita, on kodumaa arheoloogid kaevamisil toetanud. Nagu nende uurimisaruannete eessõnadest selgub, on neil okup. Eestis raskusi avaldada oma uurimisaruandeid ja esialgsed uurimistulemised pikemaajal eesti keeles. Seda tuleb esijoones teha vene keeles, lühikeste eesti- ja saksa keelsete kokkuvõtetega.

Vene keeles ning vastava maa lühikese kokkuvõttega nad saavad püüdnud ulatada oma töid avaldada ka "vennas vabariikides" Lätis ja Leedus, erandilult ka Poolas. Kuid neis paikades olid sageli sunnitud taluma mõnesugust "tehnilist" moonutatud eestimeelset. Vaid mõnel üksikul arheoloogist on seni võimalik olnud oma uurimusi avaldada eriajakirjades või seeriais avalb hõimumaal Soomes olles seega õnnelikus olukorras ning saavutades suurema teadusliku usaldusväärsuse.

Mis on siis meie ikestatud kodumaa arheoloogidel uut ja huvitavat esitada seniste käsitluste parandamiseks, täiendamiseks või koguni asendamiseks? Peale n.n. "ürepõlvade" probleemi, mis praegu on veel vaid hüpotees, kuid kindlamate tõendite esiletulekul võiks põlvharimise kui päätuluala alguse (s.o. ülemineku karjakasvatusest) Eestis asetades ajaliselt mitme sajandi võrra kaugemale tagasi, võiks kõigepealt mainida säälselt seletuskatset sellele ajaloolisele "fenomeenile", miks Põhjala keskajal just kehva, paese ja õukese mullakamaraga Lääne- ja Loode-Eesti alad olid suhteliselt jõukad ning erakorraliselt tihedalt asustatud, võrreldes vijakamate ja sügavamate muldadega Kesk- ja Kagu-Eestis. See oles paepäälse õhema mullakihi hõlpsamast haritavusest (kättesaadavusest) loial kasutatavale põlvharimise riistadele.

Mis puutub eriprobleemidesse, siis on senises arheoloogilises uurimises olnud ainukehtiv, et n.n. põletismatus oli vähemalt Lääne-Eestis ja Saaremaal pea ainukehtiv kuni 13. sajandi alguseni ning et laiba matust neil aladel hakkas ette tulema alles umbes sajanditevahetusest 12./13. Kuid Valjala kiriku restaureerimistöödel (juhataja Villem Raam) saffuti kirikuselina ääres või kunagise kabeli kohal a-1 1971 mõnedele vanadele haumatuksle.

Valjala 1973. a. suvel toimund proovikaevamisil arheoloog Jüri

Selliranna juhatusel avasati esialgu neli skeletti. Kiriku lõunaküljel, käärkambri kõrval olevas haavas lamas peaga läände ühe rohkete kaasapandud pronks- ja hõbetatud ehte järgi otsustades jõuka naise luustik. Need rikkalikud ehted kuulusid oma tüübilt ja valmistuselt umbes aega 1200. aasta ümber.

Meetri kaugusel sellest leiti ligikaudu samast ajast pärinev haud, kuhu oli maetud samuti jõukas, Saaremaa elildi hulka kuuluv noorem naine koos imikuga. Leiti sunnult ilustanud pronksspiiraale ja -rõngaste, klaaspärelid ning rinnakee kahe ühendharulise ristpeanõelaga. Valjala kiriku põhjaküljel olnud hauas leiti peaga põhja poole mehe luustiku jäänuksed, kusjuures hauapanuseks oli käepidemeta mõõgateramik koos tüpe pronksist otsanaastaga. See haud kuulus tõenäoliselt isegi varemasse aega, 12. sajandisse.

Neljandaks leiti kiriku koorivundamendi põhjaküljel umb. 0,7 m sügavusel peaga läände lapse luustik, maetud puusärgita ja hauapanusteta. Seegi leiti kuulub tõenäoliselt muistse iseseisvuse ajastuse.

Nagu arheoloog Jüri Sellrand öieti märgib tohiksild need proovikaevamisil tehtud laibaleid heita uut valgust vana-eestlaste matmiskombeisse ning võib-olla laibamatuseid võimaldada asetada paarisaja aasta võrra kaugemale tagasi. Ühtlasi nältavad need leid, et kõrgendikul, kuhu hiljem ehitati Valjala kirik, oli juba 12. sajandil muistsete saarlaste maaalune kalmistu.

"Kivivare asulas", Pukas, Valgast ligi 40 km kirdes, toimetati arheoloog M. Auna juhatusel aastail 1972-1973 kaevamisil umb. 180 kvm. alal. Rohkete leidude põhjal oletab see arheoloog, et siln on elatud juba I aastatuhande viimasele veerandil. Mõnede varasemate esemete põhjal võibolla isegi varem. Seega võiks see Puka "Kivivare asula" olla samaaegne seni Kagu-Eestis teadaolevate asulakohadega Rõuges, Tõrvas, Uniphas ja Ait-Laari linnuse vahetus läheduses.

Arheoloog Evald Tõnissoni juhatusel toimusid 1972. aastal asulakohade uurimised Karuse kihelkonnas Linnuse külas paikneva muistse maalinnu (muistse Cotze ja Sorve paiklennu) ümbruses. Selles jutuustab T. lühidalt järgmist: "Eesti asulakoht avastati end. Ansi talu juures, maalinnast umb. 0,4

km lõuna pool, teine end. Raatsi talu läheduses seljakunilval, maalinnast 0,6 km kagu pool. Üksikute käsitsi vormitud savinõude kildude järgi otsustades on mõlemad asulad tekkinud 11. sajandi palku, ülekaaluka osa leiumaterjalist aga moodustab mõlemas 12.-14. sajandi keddakraamika." Kolmas asula avastati T. järgi linnusest umb. 60-75 m põhja pool.

Siinkohal tundub, et võime aktiveerida arheoloog Tõnissoni järeldusi, et tema poolt avastatud asulakihid ei pärinenud "taolistest kompaktse hoonestusega asulastest, nagu neid tuntakse I aastatuhande teisest poolest või II aastatuhande algusest." Vastupidi: need "kujutatavad endast rohkem üsikuld majapidamisi või mõnede sed majapidamistest koosnevaid rühmi, s.t. tegemist on asulatüübiga, mis oma planeeringult ei erine keskaegsest külast." Lähemat kaalutlemist vajab aga veel T. lõppjäreldus: Karuse Linnuse asulastiku kaevamisest tõestavat, "et nooremal rauaajal ei muutunud (Eestis) mitte ainult linnuste, vaid kogu asulastiku iseloom." Ar.

Mida taotleb ekssiilvalitsus kaitseleiiduga?

Eesti ajakirjanduses Rootsis on ilmunud katkendilisi teateid selle kohta, et ekssiilvalitsuse sõjaminister organiseerib Eesti Kaitseleitu, esialgselt USA-s, hiljem kavatsesid seda ka Austraalias ja Euroopas. Selle Kaitseleidu toelased ütlevad, et uus organisatsioon olevat mõeldud võitluse tugevdamiseks Eesti vabadus eest ja sellel olevat rida ütsandeld tähta, milhistega teised ei tegele (e.p. 19.3.75.).

Edasi saame veidi selgust Kaitseleidu asutamise põhjustest ja eesmärkidest hr. Tõnis Kinti kirjust (e.o. 9.4.75). EOKR aadressil, millest tsiteerin: "Eesti Vabariik pole peale Eesti Vabadussõja võidukat lõppu kunagi nii halvas olukorras olnud kui praegu. Erakorralised ajad nõuavad ka erakorralisi algatusi, ennastalgavaid võitlejaid, kes on eeskujuks siin pealekasvanud noorusele ja isamaaliku võitlusvaimu süvendajaks, võitlustaktika õpetajaks ja võitluskaadrite kasvatajaks".

Ja veel saame põgusa pilgu heita hr. Tõnis Kinti kirjust V. Raidile (E.P. 9.5.75): "Eesti vabariigi valitsus eksiilis hindab koiki lojaltseid isamaalikke Eesti ohvitseri ja koondab neist neid kaadri üksusteks, kes on andunud tingimusteta Eesti rahva õiguste laasjalule seadmisele ja Eesti Vabariigi taastamisvõitlusele."

Nõnda siis on Eesti ekssiilvalitsus otsustanud Eesti Vabariigi praegust erakorraliselt halba olukorda parandama hakata sõjaväelise formatiooni, Kaitseleidu, asutamise paguluses ülemaalilises ulatuses ülesannete täitmiseks, "millistega teised ei tegele".

Eesti pagulaskond on kõigjal oma asukohamaadel üles ehitatud eesti kirikuid, kooli, laialdase võrgu noorte organisatsioone, päris rikkalikku flora muid kultuurilisi organisatsioone ja ettevõtteid, nagu kirjastused, teatrid, laulukoorid, kunstiklubi, spordiseitsid ja laskurklubi, mis kõik tegelevad kasvatamisega ja eesti rahvusliku vaimu süvendamisega pealekasvavas noorpõlves.

Isamaaliku võitlusvaimu ja traditsioonide alahoidmiseks on asutatud võitlejateühinguid ja ohvitseride kogusid. On üles ehitatud

rida n.n. katusorganisatsioone, nagu ERN, EK, REE, millesid on väisamatult aktiivsed olnud välispoliitilisel alal Eesti Vabariigi õiguste eest võitlemisel ja maailma avaliku arvamise silmade avamisel N.-Liidu imperialismi kuritegudele nii Baltikumis kui kumjal ning on hoiatanud selle tevimise eest praeguses veel vabas maailmas.

Kõike seda on eesti ajakirjandus eksiilis põhjalikult valgustanud eestlastele ja kõigest toimuvast informeerinudoma lugejaskonda. Asukohamaade pererahva juures on eestlastel aususe, töökuse ja ettevõtlikkuse tagajärjena koikjal päris hea kuulus.

Mis on siis see "millega teised ei tegele" ja millega ekssiilvalitsus tahab Eesti Vabariigi "haiba olukorda" parandama hakata Kaitseleidu asutamisega? Kas invasiooni ettevalmistamine kodumaa vallutamiseks? Nii naiivseks ei hinda küll keegi hr. Tõnis Kinti. Või on see Kaitseleitu kavatsesud terrororganisatsioonina "võitluseks" kommunnismu vastu? On ju alati leidunud fanaatiku, kes usuvad, et vägivallaga saab võidelda ideoloogiat vastu.

Nii siis midagi Ku Klux Klani taolist? Niiisugune ettevõtte oleks ju mõeldav - võitlus võitluse enese pärast, tagajärgi loomata, sest ka eestlaste hulgas võib fanaatiku leiduda. Sellele vijab ka hr. Tõnis Kinti kavatus ohvitseride koondamiseks kaadri üksusteks, "kes on andunud tingimusteta..."

See tingimusteta andumise nõue tuletab meelde omal ajal Eestis tekkinud "rahavälikurimise" juhtkonnas leidunud antidemokraatlikke fanaatiku, kes ütlesid, et "kui võim on kord meie käes, siis paneme kas või telefoniposti presidendiks". Kas hr. Tõnis Kint valmistub selliseks telefonipostiks hakkama?

Eesti pagulaskonna katusorganisatsioonid peaksid Eesti Vabariigi ekssiilvalitsuselt selgust nõudma Kaitseleidu asutamise otstarbest ja eesmärgist, et mõttetu mõõgataristamisega ei diskrimineeritaks eestlaste head kuulsust ja ei meie välispoliitilist võitlust ei kahjustataks.

Caveant consules!

VILLEM RAID

Eesti Päevalehe Heino Hallise poolt saadetud fotol Norrköpingi noori 24 aastat tagasi — kui nad külastasid Stockholm. Nüüd kogunevad endised "norrköpingslased" oma küllalistega endises elukohas toimuvale eesti laulupäevale 31. mail.

Välismaalaste osa Rootsis läbi aegade

Prof. Sten Carlsson on kirjutanud ajakirjas "Vårt Nya Land" artikli "Välismaalaste osa Rootsi kultuurajaloos", milles ta käsitleb probleemi ajaloost tänapäevani ja teeb lõpuks järeldusi, mis puudutavad ka meid – veel rohkem aga meie järeltulijaid. Esitame huvitavast ja pikast artiklist mõningad osad.

14. sajandil oli Rootsi välismaalaste (sakslaste) mõju ja koguni voli all. Kuningas Albrekt Meklenburglane (1363–89) tõi endaga kaasa palju saksa ametnikke, kes eriti kurnasid talupoegi, kuna viimased olid Saksamaal peaaegu õigustatud olendid. Sama kordus järgmisel sajandil Pommeri Eriku valitsemise ajal.

Reformatsiooni läbiviimine Rootsis 16. sajandil loikas maa ära läbikaimisest katoliku maadega, eriti selleaegsest kultuuriliselt juhtivast riigist, Prantsusmaast. Gustav Vasa (kes küll kasutas saksa ametnikke) oli üsna patriootlik – ja provintslük – valitseja. Tema poegade ajal hakkas Rootsi kultuuriline horisont jälle avarduma.

Kõige rahvusvahelisem sajand Rootsi ajaloos oli muidugi 17. nes. Rootsi suurviimu ajastu. Usuvendius viis Rootsi eriti tihedasse kontakti hollandistega, kuulus De Geeri perekond kolis Rootsi, kaevandustes töötas palju valloone. Eriti suurel hulgal tuli Rootsi välismaisi (peamiselt saksa) ohvitseri. 30-aastasest sõjast osa võtnud Rootsi väes olid pooleid ohvitserid

majori või kõrgema kraadiga välismaalased – sakslased, baltisakslased ja šotlased. Karl XII ajal oli 43% kõrgematest ohvitseridest välismaalased, eriti suur osa oli "liivimaalastel".

Põhja sõja ajal võitles Rootsi lippude all 79 Wrangelit, 54 Taubert ja 40 Stackelbergi. 1690 istus Rootsi riiginõukogus kolm välismaalast: brandenburglane Königsmaack, šotlane Douglas ja kuramaalane von Schlippenbach. Uppsala ülikoolis õppis sajandi vältel u. 300 välismaist üliõpilast. Eriti silmapaistev oli välismaiste kunstnike osa: de la Vallée, Tessinid, Bourdon.

Rootsi suurviimu omas tugevasti kosmopolitilist iseloomu. Noor Läänemere-impeerium meelitas

välismaisi ärimehi, käsitöölisi, ohvitseri, ametnikke, teadlasi ja kunstnikke. Rootsi meenutas sel ajal teatud määral "imperialistlikku koloniaalviimu".

Järgmisel sajandil, pärast suurviimupositsiooni varisemist, vähenen välismaalaste arv. Neid on küll edaspidi märgata äralal. Umbes 30% Stockholm ja Göteborgi suurkaupmeestest on välismaalased (sakslased ja šotlased, tuntumad nimed Beskow, Finlay ja Carnegie). Peale selle tuli Rootsi saksa tekstiiltöölisi.

Eriti tugev oli välismaalaste mõju kunsti alal: Taraval, Bouchardon, Masreliez, Desprez jt. Sergel oli saksa soost, kuigi sündinud Rootsis. Bellmani isa isa oli Saksamaalt pärinev professor.

Saksamaalt tulid muusikud: Naumann, Kraus, Häffner, Vogler, ka Berwaldi perekond oli saksa päritoluga.

Kõige provintslikum oli Rootsi 19. sajandil – kui mitte arvutada mehega, kelle nimi oli Jean Baptiste Bernadotte ja kellest sai Rootsi kuningas Carl Johan.

Nimetada võib ainult tuntud ärimeeste perekondi: Kempe, Dickson, Hallwyl. Sellest ajast pärinevad ka tuntud juudi algupärased perekonnad: Bonnier, Hirsch, Fraenkel, Mannheimer. Tegimeelil oli Rootsi sel ajal väljarännumaa – peamiselt USA-sse.

1930 toimus sel ajal muudatus. Enne koike toodi Rootsi nn. Gammalsvenskyt elanikke. Ukrainast.

Hakkas ilmuma põgenikke talistlikult Saksamaalt. Tekkis teatud "välismaalaste hirm", sisse-rännu võimalused olid vordemisi piiratud. Teise maailmasõja ajast algas sisserändajate laavin, mis ületab arvuliselt kõik varasemad. Nood sisserändajad pole esialgu saavutanud kõrgemad positsioone Rootsi ühiskonnas, märgatav on muusikute ja teadlaste osa. Paljud on saanud siin ülikoolihariduse, 10% Uppsalas doktorititlit saavutanust on välismaise päritoluga.

Prof. Carlsson teeb kokkuvõtte:

Paljud Rootsi ajaloo kuulsad isikud omavad "võõrast verd": Engelbrekt, Gustaf II Adolf, Karl XII, Tessinid, Gustaf III, Bellman, Geijer, Berwald, Geijer, Heidenstam, Zorn. Hamiltonid ja Montgomey olid shotti päritoluga, Ernst Josephson ja Oscar Levertin olid juudid. Viieksime aasta pärast kannab väga tõenäoliselt osa Rootsi juhtivaid poliitikuid, ametnikke ja kultuuri-isiksusi balti, soome, itaalia või slaavi nimesid – ja selle üle ei ole tarvis rahutust tunda.

Siin-seal on tunda väenulikkust välismaalaste vastu, kuid see põhjeneb suuremalt osalt eelarvamustel ja lühinagelikel tundepur-sangut. Sisserändajate tegevuse positiivsed tulemused on ajaloo vältel olnud palju suuremad kui negatiivsed. Oleme aegade vältel saanud lisa ametioskust, loovat fantaasiat, vaimset liikuvust ja internatsionaalset mentaliteeti.

(EPL/AI)

Engelbrekt, Gustaf II Adolf, Karl XII, Tessin, Bellman, Sergel, Berwald, Geijer, Heidenstam, Zorn, Bonnier, Levertin ja paljud teised olid "võõra päritoluga".

Stockholmi Jakobi kirikus õnnistatud leerilapsed koos õpetajate ja organisatiga. Vasakult: Riina-Mai Mänd, Aili Walter, Mari-Ann Roosau, Anna Maarja Nauhaus, Liis Pia Balod. Tagoreas: organisat Harri Kiisk, õpetaja August Raidur, kandidaat Thomas Vaga. (EPL-foto Lepper).

Pressi-tsitaate

PÖGENIKUD POLE TERETULNUD

"Inimene on inimesele hunt!" – selle pealkirja all kommenteerib Vaba Eesti Sõna New Yorgis USA-s tekkinud vastumeelsust Lõuna-Vietnamist kommunismi eest põgenenute suhtes:

Pragu toimub meie ja kogu maailma silmade all jõe spektakkel: kommunistide tapatalgu eest Vietnamis põgenenud ja läbi tule ning vee pääsenud kommunistide vastaseid ei taheta USA-s vastu võtta ega aidata!

Nagu selgunud, pidid need vietnamlased, kellel oli raha, maksma seal olnud ameeriklastele oma elu hinna, tuhandeid dollareid evakueerimise eest.

Esindajatekoja liige New Yorgist Bella Abzug, kes alles mõni päev tagasi ajalehekülutuses küsis raha Hanoi pommimiseks lohtud haigla ülesehitamiseks, oli esimesi, kes rääkis ja häälitas põgenike abistamiseks USA rahha määramise vastu. Temaga seitsis katoliku preestrist rahvasaadik Massachusettis Drinan, armu ning halastuse õpetuse kuulutaja...

Senaator McGovern, kes isegi tahtis saada USA presidendiks, andis Vietnamis põgenikele "tarka" nõu: nad mingu tagasi kodumaale, kommunistide alla!

Enamus USA eestlastest on ise tulnud läbi tule ning vee, läbi suurmaotude, sellepärast meie mõistame teiste sõjapõgenike traagikat ja ka selle maa moraal.

set kohustust aidata neid, kes oma elu ning saatuse sidusid ameeriklastega...

Vietnami sõjapõgenike sisse-laskmise vastutuuakse ette, et nad suurendavad tööpuudust. 130 või 150 tuhat uut juurdetuliijat enam kui 200-miljonilise rahva juures muidugi ei tähenda midagi, pealegi kui tavallisi immigrante lastakse aastas sisse sadu tuhandeid, use immigratsioonipoliitika tõttu peamiselt värviliselt...

Keegi ettevaatamatult reporter lobises välja, et vietnamlastest põgenike kaudu kardetakse "pärma tiiva" tugevnenist USA elanikkonnas. See ongi roosade, pool-punaste ja pärispunaste tõeline põhjus olla nende sõjapõgenike sisse-laskmise ja abistamise vastu.

Uudiskirjandus

EESTI KIRIK nr. 2

Ilmus EELK häälekandja Eesti Kirik nr. 2, millest selgub, et toimetuse uueks sekretäriks on tulnud õpetajakandidaat Thomas Vaga, kes praegu on prooviaastal Stockholmis. Number on tavalisest mahukam, sisaldades 64 lehekülge ning piltidega lisalehe "Laste kirik". Sisu on muutunud mitmekesisemaks ja omab tendentsi laiala-latuslikumale temaatikale, mõeldud lugemisvaraks mittevaimu-kele, s.o. koguduse rahvale. Nii on kõnelnud naispreestrist Inglismaal, Nobeli laureaadiist, kes oli kirikunõukogus, Leedu kristluse märtritest, lahkuvast Cantebury peapiiskopist, käsitatakse Niika kirikukogust 1650 aasta möödumist. Intervjueritakse soome peapiiskoppi Simojokit jne. Autorid on Jakob Aunver, Aug. Raidur, Joh. Aarik, Uno Plank, Rud. Kangur (valgustas Portlandi eestlas-konda), Jaak Taul, Sergius Laos (peab meele eesti emadepäeva) ja Thomas Vaga. Teated konsi-stooriumist peapiiskopi liikumist jne.

USURÄNDUR nr. 2

Baptisti ajakiri, mida toimetab Richard Kaups USA-s ja ilmutb Torontoos, kus asub abitoimetaja L. Reins. Sisaldab usulisi artikleid ja teateid kogudustest.

KUSTRON nr. 1

Eestirootslaste kultuuriajakiri Viktor Amani ja Hugo Mickelini toimetamisel A. Tegelberg jutustab, kuidas Rigidsid põietati 18. ndal sajandil viina, pikem kirjutus on põhendatud a. 1881 toimunud vormisilaste kaebekäigule kuninga juurde Stockholmil, nagu seda kirjeldas tellaegne ajaleht "Fäders-neslandet". Rootsis, ühningulis, isikuliselt teateid ning tähtpäevi. Numbrist selgub veel, et tradit-siooniline kodukohapäev tänavu toimub uues kohas – Stockholmil külje all Frescati restoran Lantise ruumides, Fiskartorpsv. 160 pü-hapäeval, 24. augustil. Tullakse kokku 30-ndat korda.

PEDAGOOGIDE "BÜLE-TAAN"

Asja ilmus Eesti Õpetajate Kes-kühingu häälekandja "Bületään", mis on meie ainus pedagoogiline ajakiri vabas maailmas. Seekord on selle sisuks terve rida peda-googiliselt kirjutusi meie rahvusliku kasvatuses tööväljalt Rootsist, Kanadast, USA-st ja Austraaliast. Kirjutistele täienduseks on lisatud muu ülevõtet, milledest väärivad väljatõstmist kevadpeost osavõt-jad Ottawas 1973 ja Austraalias "Sörve" laagrist osavõtjad 1973.

Seekordse "Bületään" numbril toimetuses kuulusid: Herman Ra-jamaa (vastutav väljaandja), Udo Juuno, Henno Kirikmäe, Paul Laan, Hilda Marand ja Gaston O. Randvee USA-st.

Valter Taanli, eesti keele dotsent Uppsalas ülikoolis, on kutsunud rahvusvahelise teaduskirja ajakirja International Journal of the Socio-logy of Language (Rahvusvaheline keeleteadusloogia žurnaal) toime-tuskollegiumi liikmeks.

Ingrid Ut abielus Stockholmis Claes Björkmaniga.

Merike (n-na Uustal) ja Rein Sild Stockholmis said tütre.

Andrew Kada, nukleaarfüüsika doktor Suffieldis USA-s, väärstati Suffieldi "aasta mehe" tiitliga tema silmapaistva töö eest ener-giauurimise grupi juhina.

Bruno Laane, insener Los Ang-eleses, valiti sealse Eesti Seltsi uueks esimehiks. Juhatuse kuuluvad veel V. Kask, S. Mets, J. Kalviste, U. Muld, B. Nurmnen ja K. Lill.

Virve Kotka valiti USA-s Buffalo Eestlaste Koondise esimehiks. Juhatuse kuuluvad veel Helene Varik, Jüta Järver, Uno Sassian ja Olga Kotka.

Agu Kriisa, keemiasinsener ja direktor Bonnieril ettevõttegrupis, viibis ametiülesannetes USA-s, võttes kontakte ka eesti organisat-sioonide esindajatega.

Osariigi Senat võttis vastu ja saatis USA Kongressile edasi memorandum, milles teatatakse osariigi seisukoht, et ei tule tunnustada Eesti, Läti ja Leedu annekteerimist N. Liidu poolt, nagu teatatakse Kongressi Protokollis.

Haiiti saare rikkuseks on selle omapärane kunst

Kuni 1944. aastani ei teatud välismaailmas peasegu midagi haiiti maalikunstist. selle erilaadse näo andis ameerikalasele kunstnik ja hoolitsetaja De Witt Peters, kes avas Port-au-prince's esimese kunstikeskuse, ja kolm aastat hiljem tekitasid haiiti maalid oma teostuse ning koloratuurierkusega sensatsiooni Unesco näitusel Pariisis. Teine ameeriklane, luuletaja Selden Rodman, ergutas haiiti kunstnike seinapannoosid maalima ja tänapäeval võib neid näha kõikjal – katedraalides, ametiasutustes, hotellides, ja juba lennujaamas teritavad turisti ootessaali seinetele maalitud elupildid, mis on nii võrdväärsed, et isegi tunduvad ebaolomulkena.

Alles hiljem, kui oled juba Haiitis pisut ringi liikunud, koged, et kunstnikud on maalitud lihtsalt seda, mida nad nägid, ei ole teostid viist ühtki värvitooni, mis selle troopikaasaare elukeskkonnas puudub.

Eelpoolnimetatud „kunstikolombus“ Peters on vastutav ka selle eest, et haiiti kunstnike maalid ripuvad New Yorgi ja teiste Ameerika linnade kunstimuseumides ja paljude elutubade seintel. Selle populaarsuse paratamatu tulemusena on ka haiiti nimekaminate kunstnike maalide hinnad tõusnud tuhandetesse dollaritesse – ja neid ostetakse paris õhinal.

Huvitav oleks vahenest märkida, et haiiti kõige kallim müümatu maal, mille vastu üks nimekas ühendriike muuseum on kuuldavasti hvi tundnud, ei ole maalitud mitte haiiti, vaid ameerika kunstniku Kyra Markhami poolt, kes valis Haiiti enesele uueks kodumaaks ja suri seal aastal 1967. Praegune omanik hindab kuningas Chirpophe surmasseini kujutava maali väärtust saja tuhanda dollari.

Nimed, nagu Hector Hyppolite, Wilson Bigaud ja mitmed teised on teinud haiiti maalikunsti maailmakuulsaks, kuid kõigest hoolimata võib turist ka tänapäeval saada viiekümne kuni saja dollari eest olimaali või puuskulptuuri, mis ei riiva kellegi kunstimaistest tegelikut, et neid päris raske pealiskaudsel vaatlusel maistrite töödest eraldada, kuna epigoniid kaustavad samu värve, sama tehnikat ja ka küllaltki lähedast temaatikat – turusteenid, vodu-tseremoniad, rahvastikuplahvatused loomilistavatel, loodusevaated...

On huvitav, et see talent, millega teised Kariibi mere saared kuidagi silma ei paista, vohab Haiitis nii lopsakalt ja omanäoliselt. Ent Haiiti on samas ka maa, kus müüakse tõenäoliselt rohkem halba

Haiiti on tuntud kukevõistluste maa. Turiste kutsutakse kihla vedama kumb kukkedest võibda. (Foto Vaikke Kõlvet).

kunsti kui mujal. Kui vaadata algelisi luendeld ja lakeeritud puukujusid, mida pakutakse tänavanurkadel ja turgudel siis, tekib küsimus, kes selliseid küll ostab. Aga turistid ostavad.

Maailmapanga hilisemate andmete kohaselt on Haiiti kõige vaesem riik Lääne-Hemisfaaris – per capita sissetulekuga 120 dollarit aastas. Ilma USA abita oleks aga „musta vabariigi“ seisund veelgi halvem. Nagu teada – saatsid Ühendriigid aastal 1915 oma väed Haiitisse osalt selleks, et vältida finantsilist kaost ja rahutusi, ja loomulikult ka kaitsma Panama kanalit saksa allveelaevade ohu eest. Ameeriklased jäid sinna kuni 1943. aidates saart üles ehitada, ja alles asja määras Washington Haiitile kuus miljonit dollarit abi kohivõitluse tõhus-tamiseks.

Milleks kujuneb aga tulevik? Kui suured on Haiiti väljavaated enam-vähem majanduslikult kindlale jalule tõusmiseks? Arengu võti peitub tootmisel hädarõu ja sellele ongi tänapäeva Haiitis usna palju rõhku pandud. Kuid siin on väga pikk tee minna. Maailma-almanaki hiljutises väljaandes kirjutatakse näiteks Haiiti kohta: „Haridus on vaba ja sunduslik – kirjasõnaga suhe 90 protsenti“. Kuidas seda paradoksit selendada? Lihtsalt sellega, et isoleeritud maapirkondades on kooli vähe ja

sinna ei saa kergesti õpetajaid. Teiseks ei jüu vaesed põllulapide harridajad oma lastele raamatuid ega muid õppetarbeid osta, ja kolmandaks vajatakse lapsi juba koolileas tungivalt igapäevases töös, aitamaks perel hinge sees pidada.

Haiiti rahvas jäguend ühiskondlikult kahte põhilisse klassi – mu-ltistesse eliit, kes armastab end nimetada keoolideks, ja neegritest põlluharijad. Nagu kõikjal – nii murrab ka siin raha ühiskondlikud barjäärid. Üks kreooli vanasõna ütleb targasti: „Rikas neeger on mulat, vaene mulat on aga neeger.“

Keskklass on väike ja alles ku-nuemisjärgus. Saarel kõneldava kreooli keele kohta öeldakse, et sellest võiks prantsuse keele oska-l ja arugi saada, kui seda aegiaselt räägitaks. Ainult – meile küll ei kuulnud kuskil kreooli keelt kuuli-puhutajariinast aeglasemalt kõ-neldavat. Kreoolidest „herven-volk“, kes moodustab vaid 10 prot-senti rahvastikust, on iseteada-maa üldise esuse suhtes võrdlemisi üksikõksne, kuid kultiveeritud ja sageli Prantsusmaal omandatud kõrgema haridusega.

Haiiti põlluharija ei ole just äärmiselt laisk, laisana jääks ta nä-ga. Kuid ta ei armasta ennast üle pingutada. Ta ütleb: „Kui too oleks hea asi, siis kuuluks see juba ammu ainult rikastele.“ See on veel üks väheheidne laus, kus põllu-harija ei kasuta saha, vaid ainult kōblast. Jookumal mehel on veo-loomaks eesel, vaesemal ainult naine. Üldise teevad naised suu-remat osa tööst, kuid vist ilma eri-lise nurisemiseta, sest see on ikka nii olnud.

Haiiti rannaveed on väga kala-rikkad, kuid haiitlane ei ole kala-püüdja. Puudub lihtsalt meresõidu traditsioon.

Nii jutustatakse näiteks lugu Teise Maailmasõja päevilt, mil-lil haiiti rannavalve patrullis koos Ühendriikide mereväega ranna-vees, et vältida saksa allveelaevade võimalusi end Haiitis varus-tamiseks. Kui selgus, et ühes ran-nakulas oli ikkagi saksa allvee-laevale proviant antud. Kui päriti küllavaremalt aru, vastanud see: „Ega meie teadnud, kas nad olid sõbrad või vaenlased – aga selle-pärast ei maksa muretseda. Kui nad toidu peale võtsid ja luugi sil-gesid, juhtus taasgioline õnnetus – raudne kannu vajus koos meestega merepõhja ja sellest polnud enam kippi ega kõpu kuula.“

ILMAR KÜLVET

Kalgoorlies Austraalias suri 18. aprillil Helmut Karu.

Sydney's suri 20. apr. Theodor Rose, sünd. 2. apr. 1888 Saare-maal.

Toronto kevad

TORONTO (EPL) – Sel aastal tuli kevad üsna dramaatilistelt: aprilli alguses tegid talvised väi-mud õige ägeda ataki lumetormi, rahesaju ja pakase näol ja panid kevade tuleku vähemalt kaheks nädalaks seisma. See siiski palju ei vähendanud selle linna elanike aktiivsust, sest Toronto on kujunenud Põhja-Ameerika mandril vägagi dünaamiliseks linnaks, olles ka-svanud Pärastsõja aastate 700 000 elanikuga linnast tänapäeva 2,5 miljoniliseks metropoliks, kus kõ-neldakse kõiki maailma keeli.

Kanada ühiskond on taibanud öieti kasutada sisserännanute oskusi ja teadmisi ja õhutada etni-liste gruppide iseteadvust ja uh-kust oma päritolu ja päritoluma-a üle ja seega on saanud miljonite inimeste kreatiivne energia siin linnas üsna vabalt toimida.

Käisin hiljuti vaatamas Scarbo-rough linnaosa uut Civic Centerit, mis on kavandatud jaapani päritolu arhitekti poolt. Välimuselt on ehitus nagu paari kumeraks pue-nutatud kolmnurga grupp, mis koondub avaraks sisehooviks ja kerkitab läbi neija või vlie korru-se, mille keskel kasvavad puud ja voolab vesi, mis väljaspool muutub mängivaks koskaks.

Kanada ilmastik on teadagi tinginud sisehoov ilmastikukindlaks ehitamist ja seega on kujundatud omamoodi kombinatsioon rako-jast, kus aetakse linna asju ja kul-tuurikeskusest, kus toimub näitusi, kontserte ja muid avalikke kultuu-riüritusi.

Scarborough elanikud on õigu-sega uhked oma uue rakoja ja vi-vad külalisi meeleldi seda vaa-tama, näidates läbi heikindia klaasist seina kuidas linnapea lin-nanõunikega aru peab.

Teine ehitus, mis mulle huvi pakkus, oli Art Gallery (kunsti-muuseum), mis on saanud uue fassaadi ja juurdeehituse, kuna kuulus inglise skulptor Henry Moore kinkis Toronto linnale suure koguse oma teoste valimist, joo-nistusi, kavandeid ja graafikat.

Nende eksponeerimiseks oli vaja juurdeehitus ja Toronto muu-seum on saanud internatsionaalse ilme. Juurdeehitus on küll kahe-l püsnil, aga modernsete muu-seumiarhitektuuri nõuete kohaselt on hooldatud treppideid, korraldest ruumid filmide näitamiseks ja loengute pidamiseks ning kohvi-joonimiseks.

Ka Toronto eestlaskond on asu-nud oma kunstimuseumi organi-

seerima. Kuueküise töö järel ol-lakse ilmselt esialgsest asutami-sõhinast üle saadud ja laiendatke, et praktiliste küsimuste lahenda-miseks ei piisa koosolekute pidami-seks, vaid on vaja eksperteide abi.

Eestlased on aga tuntud kahe iseloomujoone poolest: nad umbu-saldavad eksperte ja nadkustuvad kõiki asju teha ilma rahata ja aee-tõttu läheb asjatult palju energiat ja aega küsimuste selgeks vald-lemiseks, mille kohta eksperdid võiksid anda vastu ühe minutiga.

Torontolased on aga ennegi suutnud teha asju, mida mujal pole õnnestunud teostada, nii et esialgu tuleks loota sellestki algatuset parimat, kuigi välis-eestlaste kun-stimuseumi asutamine ja ma-jandamine pole hästi kujutletav kogu välis-eestlaskonna kaasaabita.

Üsna praktiliselt viisi töötat üks keraamikute artelli, mida ma sain külastada nende studio tutvusa-tamisõhtul.

Faar aastat tagasi oli grupp ke-raamika-harrastajaid tulnud kok-ku ja otsustanud omal käel õppima ja töötama hakata, olid üritunud ruumid, ehitatud põletamisahjud, kutsunud endile õpetajad ja alus-tanud tööd.

Neid oli 43 naist ja üks mees, kes mudugi valiti presidendiks ja ko-jameheks ühekorraga. Aastase töötamise järele olid nad teinud oma esimese „open House“, ja müügi ning esimesel päeval oli müüdnud 12 000 dollari eest, teisel päeval 10 dollari eest ja kolman-dal päeval polnud müüda enam ain-satki eset.

Sel õhtul, mil ma stuudiot külas-tasin, oli esitatud valimik artelli usumist produktioonis ja kuigi ei saaks väita, et see oli maailma parim keraamika, oli näha küllad-ast oskust ja eksperimenterimist, ja mingi vana tehase tei-sel korrusel paiknev studio oli kü-lalisi sõna tõsisem mõttes täis.

Eestlasi oli töötamas nihaisti nimetatud keraamikastuudios kui ka Ontario Art College nimelises kunstikoolis, mis samuti oma tai-vise töötlemisend esitas „open house“ vormis.

Ses koolis on olnud õppejõuks kunstnik Rutt Tulving ja praegu õpetab süäl vrmikuunikuinest Vello Hubel. Koolil on kõik mõeldavad klassid, seal ka kõik juhtimises on ilmselt toimunud muudatus, sest õpilastele ei taheta enam anda oskusi vaid õhutada neid ideede leidmisele, ja seega on ka töötule-mused enam ideerikkad kui teh-niliselt valitsetud.

Brandina mõtjus püütõ klass, kus oli näha tootlust puu kui ma-terjali eriomaduste tundmaõppi-miseks ja käsitsemiseks. Sedagi näitusit külastasid kümned tuhan-det inimesed.

Torontolased on põhiliselt sellest huvitatud mis nende kodulinnas sünnib.

Eestlaste sektoris oli huviteki-tavam sündmus kahekordne teat-riõhtu, kus esitati Samuel Becketti „Krahi viimne heililit“ ja Michel Garneau „Neli naist“.

Rudolf Lipp on vist küll ainuke välis-eestlastest näitleja, kes juba teistkordselt katsetab modernse teatriga, saades teatri arengust huvitatute poolt üksmeelse tunnustuse.

„Neli naist“ mängisid mudugi neli naist: Riina Reinik, Oudi Kalm, Tiia Kolga ja Anne Tull, kes näitasisid, et autori intensioonid nel-jast naisest on ka eesti näitlejane-pole poolt realiseeritavad.

Muusika hooaja lõpetas Eesti Kultuuri Koonduise konsertbüroo poolt korraldatud Käbi Lareti kontsert, mis läks St. Lawrence Centeris täissaalile. (EPL/EKS).

• Eksamid

Kgl. Muusikaliskad Akademies lõpetas 16. mail muusikadirektorina Evi Ingrid Mickelen.

Toronto ülikooli lõpetas BS kraadiga Piret Truuvet, kes jat-kub õpinguid sama ülikooli ham-baartüenduskonnas.

Haiiti naised kandamitega turule minekul. Põllumajanduses teevad naised suurema osa tööst. Igasugune naisõiguslik liikumine on tühimatu.

Kodumaal surnud armast äde

**Vilhelmine
Muruvee'd**

N-na Kumm

Sünd. 12/1 1908 Torgus
Maet. 25/5 1975 Kuressaares

mälestab valusas leinas

VEND ALBERT
perekonnaga

Jää jumalaga kodu
Mu rõõmu, muremaa.
Su väravaid ei ial
Nüüd enam ava ma.

Puhka rahus kodumaa mul-
las!

Armast abikaasat, isa ja va-
naisa

**Roland
Kirikmaa'd**

Sünd. 1/10 1911 Eestis
Surn. 18/5 1975 Inglismaal

mälestavad sügavas leinas

**ABIKAASA
POEG**
perekonnaga

Relvavenda

Detlev Grau'd

Sünd. 7/6 1918 Eestis
Surn. 23/4 1975 L.-Saksamaal

mälestavad

**ERNA FATALJONI
KAASLASED**

Mälestab oma armast USA
koondise viilistlast

Silvia Leino't

KORP!

FIJIAE PATRIAE

Metsakodust:

Hoogne kevad Suviharjapidu on jaanipäeval

Metsakodu 20-juubellaasta on läinud ajalukku. . . Aasta täis tööd, üritusi ja rekordilist osavõttu kõikidest algatustest, samuti ennea-
lematut juurdekasvu talgulistele arvu ja usehituste osas. Kõike seda tehti vabatahtlikkuse alusel.

Aasta 1975 algas sama paljulu-
bavalt. Talgutööd on jätkunud vaibumata hooga. On pandud põ-
randaid, lüüdnud lagesid, murese-
tud kütustuskappe ja plitte, elek-
trisüsteemid areneb pidevalt, on
puuritud uus kaev ning tööd jatku-
vad igas sektoris igal nädalalõpul.

Kul oled end tunnud kurvana, siis
pole veel hilja tulla kaasa lööma!
Mis on tänava juhtunud Metsa-
kodus?

Märtsikuus — Taliharjapäev
koos kalapüüdvõistlusega, aprillis
— Skaudijuhite kogu Peakoo-
solek, mais — kevadtalgud ja Maleva
Nõupäevad, lisaks veel Laske-
spordilaager ja rootslaste tradit-
siooniline kanuu-kursus, osavõtjate
koguar senini ligi 400!

Suviharjapidu toimub tradit-
siooni kohaselt jaanipäeval, 21.
juunil.

Peokava saab olema sama rikkalik nagu alati. Aktuse osas peab
jumalateenistuse õp. Toomas Va-
ga, peokõnelajaks on raamatutaa-
sa puhul Kalju Lepik, muusikalise
osa eest hoolitsevad Göteborgi
noored ja esmakordselt näeme ehk
ka Norrköpingi rahvatantsilaid.
Muidugi toimuvad ka spordivõist-
lused, võrkpallis ja Uudismaa-
jooksus. Pidu lõpeb lõkkehuu ja
lantsuga.

Kohvik avatakse juba reede õhtul.
Siis esitatakse ka filme Met-
sakodu tegevusest. Autode parki-
miseks ja telgitamiseks leidub
ruumi kõigile. Saun ja paadid kül-
aliste käsutuses kolmel päeval!

EEL KIRIK

STOCKHOLM: Peajumalat. 1/6
kl. 9 Jakobis, kand. Vaga, oreil H.
Klisk, laulur.

EESTI AP. ÕIG. KIRIK

STOCKHOLM: Püha Nikolai
Peakirik, asukoht Jakobi kiriku
kõrval. 1/6 kl. 11 liturgia rootsi
keeles, preester Suursööd.

VABAKIRIKUD

STOCKHOLM: Eesti Nelipühi
Kirik, Brävallag. 11. 31/5. 18 jumal-
lat., Georg Proos Austraaliast,
koor ja noored. 1/6 kl. 11 jumalat.
jääb ära (ühine jumalat. naaber-
kogudusega). 3/6 kl. 19 jumalat.,
G. Proos, laulettak.

STOCKHOLM: Norrmalmi
Bapt.-Kirik, Norrtullsg. 37 jumal-
lat. 1/6 kl. 14, G. Proos Austra-
liast. Pärast jumalat. Kristuse
surma mälest.

BORÅS: Blåbandeti saal,
Stjärnsköldsg. 5 jumalat. 31/5 kl.
17, palvet. 1/6 kl. 10, Issanda surma
mälest., kohalikud vennad.

ESKILSTUNA: Elimi kapell,
Hälenligatan 2 jumalat. 2/6 kl. 18,
G. Proos Austraaliast.

GÖTEBORG: Blå Bandet, Erik
Dahlbergsg. 10 jumalat. 1/6 kl. 11,
A. Vain.

GÖTEBORG: KFUM, Parkg. 11
jumalat. 1/6 kl. 11, kohal. vennad.
Pihli. ja palvet. 31/5 kl. 15 ja 4/6 kl.
13. Valmulkul suvepäeval Göte-
borgis 20/6 — 22/6.

UPPSALA: Nelipühi Kirik, S:t
Persg. 9 jumalat. 5/6 kl. 18, Georg
Proos Austraaliast, laule Lauri
noortelt.

Sydney, Austraalias suri 5. mail
Marie Elvine Tretjakewitsch (n-na
Ausmann), sünd. 29. mail 1875
Lehtse vallas, Harjumaa.
Torontois suri 19. mail Victor
Willemson, sünd. 8. juunil 1909
Räpina.

Eestis . . .

Alg. lk. 1

mist N. Liidu poolt, öeldi saa-
tes.

Riigipiiride puutumata
kõikumises märgiti, et USA ja
teiste lääneriikide nõudmi-
seks on, et konverentsi lõp-
presolutsiooni tuleks sisse
võtta piiride rahulik teel
muutmise võimaluse klausel.

Välisministeeriumi seletuse
järgi on N. Liit osutanud era-
kordset huvi praeguste piiride
tunnustamise suhtes, öeldi
raadiosaates, aga lääneriigid
ei tunnusta praeguseid piire
lõplikelt.

Saates toodi ka ette, et USA
Kongressis on juba 86 Esin-
dajatekoja liiget ja 10 sena-
torit liitunud resolutsioonide-
ga, et USA ei pea tunnustama
Eesti, Läti ja Leedu annekteerimist N. Liidu poolt. Anti
edasi Esindajatekoja liikme
Edward J. Derwinski lühike
sõnavõtt inglise keeles heli-
lindilt, mis tõlgiti sealsamas
eesti keelde. Derwinski ütles,
et USA peab ka kõigile teistele
Euroopa julgeolekukonven-
rentsist osavõtjatele riikidele
selgeks tegema, et Ameerika
ei tunnusta Eesti, Läti ja
Leedu ebaseaduslikku annekteerimist N. Liidu poolt.

Ameerika. . .

Alg. lk. 1

mittetunnustamise poliitikat.
Toimides nende kasuks, sai
Esindajatekoja liige Edward
J. Derwinski, Illinoisi repub-
likan, kirja välisministri ase-
täitjalt Kempton B. Jenkinsilt,
milles kinnitati USA poliitikat.

Mr. Neubert peab kinni USA
poliitika nõuetest, mitte astu-
des otsesesse kontakti Balti
vabariikide kõige kõrgemate
parteiistide ja valitsuse ameti-
sikutega. Kuid ta on kohanud
nende asetäitjaid.

"Mul on heameel, et need
kolm linna kuuluvad minu
konsulaarpiirkonda ja et meie
suhted nende ametisikutega
arenevad üsna hästi," ütles
mr. Neubert.

Peakonsul ütles, et Balti
vabariigid on peaosas tema
ametiautentsetest. Peakon-
sulaat, mitte suursaatkond
Moskvas, on vastutav Balti
regiooni kohta informatsiooni
esitamiseks välisministeeriumile.

Ameerika mittetunnusta-
mise poliitika on diplomaatide
arvamise järgi nõrgenemas
ka Balti-Ameerika sidemete
suurenemise tõttu kultuuri
ning hariduse alal. Rida
ameerika kunstnikegruppe on
ettekangetega esinenud Balti
vabariikides.

On käimas eelläbirääkimise-
d ameerika õppejõudude
kutsumiseks Balti ülikooli-
desse inglise keele õpetami-
seks. Praegu ei ole Balti va-
bariikides ameerika vahetus-
õpilaski, kuid nende saabu-
mist lähemate aastate jooksul
peetakse võimalikuks. Ameerika
turistid võivad külastada
Balti pealinnu, ja Balti vaba-
riikides toodetud kaupade
toomiseks USA-sse ei ole kit-
sendusi.

Öeldakse, et Ameerika
ametisikutele ei toimu nõu-
kogude poolt tugevat survet
USA poliitika vormileks
muutmiseks. Vastavalt diplo-
maatide arvamustele näib
N. Liit olevat rahul praeguse
kallakuga, liikumisega ee-
male rangest mittetunnusta-
misest. Ameeriklased öel-
dakse kahtlevat, et ormaalne

USA. . .

Alg. lk. 1

seeritakse. Märgitakse, et
aset on leidnud mitu vahejuhtu-
tust, mis oleksid võinud põh-
justada suuremõõtmelisi
rahvusvahelisi kriise.

Kõigepealt on vähemalt
kahel korral USA allveelaevade
põrganud kokku vene
omadega. Ja Vaikse ookeani
vetes õnnestus ühel USA all-
veelaeval sõita madalikule N.
Liidu vetes. Kuid enne avas-
tamist pääses allveelaev siiski
lahti.

Veel üks USA spioneeriv
allveelaev sai vigastusi kui
see pidi pinnale tõusma. Ni-
melt juhtus otse allveelaeva
kohal olema üks vene laev. Ka
sel allveelaeval õnnestus
sündmuskohalt kaduda, kuigi
vahejuhtum leidis aset keset
N. Liidu laevastiku manöö-
veripiirkonda.

Holystone kriitikut ütlevad,
et USA-i pole vaja riskierida
taliste kohmakate manöö-
veritega, kuna tänapäeval on
olemas perfektn elektrooni-
line tehnika, mis võimaldab
koguda andmeid väljaspool
territooriaalpiiri. Peale selle
raskendavad vahejuhtumid
pingevähendamise poliitikat.

Kuid New York Times
avaldab ka nende kommenta-
tare, kes operatsioone kaitse-
vad. Nad ütlevad, et allvee-
laevaspionaaž andis ülitäht-
said andmeid N. Liidu allvee-
laevastiku suuruse, kapatsi-
teedi ja raketirelvastuse koha-
ta.

Seni kinnitamata andmete
kohaselt olevat USA spiooni-
allveelaevadel õnnestunud
teha ühendusi vene laevastu-
sidekaablit külge. Nii õnnes-
tus usalastel pealt kuulata
venelaste militaarseid kõnelusi
kõige kõrgemal nivool.

New York Timesi artikli
põhjal võib oletada, et USA
spionaaž ei piirduvad ai-
nukski Vaikse ookeani ranni-
kuga. Tõenäoliselt koguti
andmeid ka Läänemeres,
näiteks Baltikumi vetes. Sää-
l paikneb nimelt terve rida
tähtsaid vene mereväebaase.

Pentagonist toonitatakse
lõpuks, et USA kunagi ei
saatnud spioneerima raketit-
daga, st. aatomirelvadega
relvastatud allveelaeva. Tegemist
oli relvastuseta all-
veelaevadega, mis olid va-
rustatud äärmiselt avantsee-
ritud elektroonikaga. (EPL/
JA).

tunnustamine tuleb peatselt,
aga nad usuvad, et see on
möödapääsmatu.

Inkorporeerimine N. Liitu,
mida paljud Balti emigrandid
mõistavad hukka kui nõuko-
delikkust usurpatsiooni,
toimus pärast seda, kui Stalin
oli sõlminud mittekallaletungi
pakti natsi-Saksamaaga 1939.

Kui Saksamaa ründas N.
Venemaad 1941. a., ta oku-
peeris Balti riigid. Sõja lõpul
Moskva taastas oma võimu
nende üle.

Balti valitsustel on ikka veel
ametlikult tunnustatud esi-
sused Washingtonis. Mõned
diplomaadid siin, märkides,
et emigrantide liidrid vana-
nevad, on arvamisel, et surve
N. Liidu kontrolli tunnusta-
mise vastu kaob aegajalt.

Televisiooniprogramm

TV Lördag

Suomenkieliset ohjelmat:
Finskaprähkige program:

17.00 Luoti sydämessä.
En kula i hjärtat. Dokumentärfilm om de nio-åriga pojken Markus som efter en bioföreläsning fick en kula i hjärtat. Textat på svenska.
17.55 Helgölsbön från Storfors kyrka i Värmland. Färg.
18.00 TV-nytt, väder.
18.05 Aktuellt i veckan. Textat. Färg.
18.30 Djur och växter i Norden. Färg. Blad – spirande förhoppningsfulla om våren, mjuka, färgglada mattor om hösten.

19.00 Sommarens tjuvning. Färg. Manus och regi: Robert Mazoyer. I rollerna: William Coryn, Paul Guers, Andrée Tainsy, Albert Michel, Marina Vlady, Marie-Laure Beneston, Catherine Frot, Francois Timmerman.

19.55 Var med och skänk! Färg. Inför sommarens auktion i TV 1, som är till förmån för Radhjälpen, berättar Runo Edström.
20.00 Nöjeshallen med Carl-Gustaf Lindstedt, Gillis Herlitz, Ulf G. Jonsson, Ted Åström, Liz Chelson, Lennart Swahn m fl. Färg.
21.00 Aktuellt, väder.
21.30 TV-nytt.

21.35–22.45 Lätta artilleriet. Färg. Westernäventyr från ett övergivet kavallerifort. Regi: Marc Chomsky.

TELEVISION 2

14.45 "En spaghetti med flera säser". Färg. Om italiensk film i dag av Pål Bang-Hansen och Nils-Petter Sundgren.

15.25 Dokumentarfilm. Färg.
16.05 Vår fångenskap: Fattigdomsland. Färg. I stadsdelen Notting Hill i London konfronteras människorna med de flesta av det moderna västerländska samhällens problem – det gäller bostad, jobb, utbildning, rasfördomar. Härdastr drabbas de allra synligaste – de stora invandrargrupperna.

16.35 Leva tillsammans – om människor i Hallonbergen i Sundbyberg.

17.25 TV-nytt, väder.
17.30 Varma somrardagar på en ö. Färg.

18.00 Lördags med bla: Blommor uppåt väggarna, ugglor i betongen, fiskar på perongen och stora, mjuka dockor. Färg.

18.30 Familjen Christensen. Färg. Del 2. Johan måste också arbeta.

19.00 Muddus. Färg. Film om Muddus nationalpark – myrar, urskogar och klyftdalar – i det lappländska skogslandet.

19.20 Lunchen – kortfilm av Matheo Yamalakis.

19.30 Rapport med väder.
20.00 Jag heter Stellos. Färg. Svensk långfilm från 1971. Regi: Johan Bergenstråle.

Medverk: Konstantinos Papageorgiou, Anastasios Margetis, Savas Tzanetakis, Andreas Beilis.

21.50 På lek och blommigt allvar. Färg. Pekka Langer och Carl-Uno Sjöblom frågar på skoj. Tävlande: Tobaksbolaget mot Systembolaget.

Gäst: Anna Sundquist.
22.40–22.45 TV-nytt, väder.

TV Söndag

11.00–12.15 Gudstjänst från Stadionskyrkan i Malmö (SMF). Mötesledare och predikant: Torsten Orzech. Org: Margit Gustafsson. Körtledare: Alva Rydén och Birgitta Larsson.

15.40 Insyn: Gotländingarna är inte längre lottlösa. Textat. Färg. Den 2 maj hälsades penninglötter till välkommet till Gotland. En stor dag för en ö som har ont om jobb.

16.40 Fokus. Textat. Färg.
17.10 Arvingarna. Färg. 6. Ensamhet.

18.00 TV-nytt, väder.
18.05 Sportfrågan. Färg. Final med de 3 lag som kvalificerat sig till slut-tävlingen.

19.15 Galenpattan 1. Textat. Färg. Första delen av ett teaterstycke av

Lars Forssell. Regi: Ake Falck. Musik: Ulf Björlin.
I rollerna: Sven Wollter, Per Axel Arosenius, Kerstin Tideliuss, Margita Ahlin, Georg Arlin, Kent Andersson, Bertil Anderberg, Claes Thelander, Nils Nygren, Bo Svedberg, Karl Sjunnesson, Lissi Alandh, Tage Severin, Dan Sjögren, Tommy Johnson, Stig Torstensson, Alf Nilsson.

20.30 Country Gazette på Mosebacke etablissement. Färg.
21.00 Aktuellt, väder.
21.30 TV-nytt.
21.35–22.05 Sportspegeln.

TELEVISION 2

15.00–16.30 Elitloppet. Färg. Direkt-sändning från Sveriges största trav-tävling. Bertil Hallqvist.

16.45 ca Filmerotik på italienska. Färg. Den italienska filmen har under 70-talet frigjort sig från många av de sexuella tabun som tidigare upprätthållits av den katolska kyrkan.

17.25 TV-nytt, väder.
17.30 Kösse Känguru i sagornas värld. Färg.

17.55 Felix. 3. Felix och Trollkarlens väska.

18.00 Renjägarens son. Färg. Långt upp i norr ligger en del av Danmark. Det är världens största ö: Grönland.

18.30 Musikskåpet. Färg. Eva och Joakim reser till år 1807 och får träffa Ludwig van Beethoven, tonskapare i Wien.

19.00 Familjen Addams.
I rollerna: Carolyn Jones, John Astin, Jackie Coogan, Ted Cassidy, Blossom Rock, Lisa Loring, Ken Weatherwax m fl.

19.35 Sommar i tvåan. Färg. Smakprov ur sommarens program i TV 2.

19.30 Rapport med sport och väder.
20.10 Utmaningen. I denna andra utmaning om vår fångenskap tar livs-askningsredaktionen upp en del frågor från gårdagens program Fattigdomsland.

21.00 Söndagsdeckaren: Kommissarie Keller – västtysk kriminalserie. En sista stöt.

I rollerna: Erik Ode, Günter Schramm, Reinhard Glemnitz, Elmar Wepper, Peter Lühr, Peter Vogel, Eva Fflug m fl. Regi: Helmut Ashley.

22.00–22.05 TV-nytt, väder.

TV Måndag

16.30–17.00 Halvfem. Färg.
Pelles Tecknarstuga. Berättare: Beppe Wolgers.
Just det. Vad gör man på sjön? Finsk berättelse.

17.55 Meddelanden.
18.00 TV-nytt, väder.
18.05 Fyra på äventyr. Färg. 9. Besök.

18.30 Yorkshires dalar. Färg. Mitt i England, bland minnesmärken ända från romersk tid, ligger Crowtrees farm.

19.00 Aktuellt special – Polen i dag. Färg. Inför den polske statschefen Edward Gierexs Sverigebesök har Bengt Göransson företagit en värlig reportageresa i vårt södra grannland.

19.30 Galenpattan II – pjäs av Lars Forssell. Färg. Regi: Ake Falck. Textat.

I rollerna: Sven Wollter, Lill Lindfors, Georg Rydeberg, Per-Axel Arosenius, Kerstin Tideliuss, Margita Ahlin, Georg Arlin, Bertil Anderberg, Claes Thelander, Dan Sjögren, Tommy Johnson, Stig Torstensson, Christina Stenius, Berta Hall, Rune Turesson, Måns Westfeldt, Göran Kastberg, Alf Nilsson.

21.00 Aktuellt, väder.
21.30 TV-nytt.
21.35–22.40 Tredje rikets fall. Färg. 1. Attack mot Berlin. Om Nazi-Tysklands sammanbrott i april och maj 1945.

TELEVISION 2

17.25 TV-nytt, väder.
17.30 Resa bort. Färg. Del I. Berättelse av Lena och Rolf Knutsson med teckningar av Mats Andersson.

17.40 Balthazar. Färg.
18.00 Strandhugg. Färg. Familjemagasinet med filmade reportage om båtspott, fiske, simning och annat strandliv.

18.30 Uppbrott. Färg. USA 1971, en tid då amerikansk ungdom kände starkt behov av att bryta med den samhällsutveckling de själva var en del av.

19.05 Li Pai och guld fisken. Färg. Tecknad saga från Holland.
19.20 Regionala nyheter.
19.30 Rapport, väder.

20.00 Tommy Cooper. Färg. Underhållning med den engelske komikern. Gäster: Anne Marie David och popgruppen Design.

20.55 Anslagsstaveln. Färg.
21.00 Vem var Axel Wenner-Gren? Färg. Reportageserie av Ingrid Dahlberg och Birgitta Svenson om Axel Wenner-Gren, finansingen vars miljoner försvann. Del 2. En PR-man?

21.30 TV-nytt, väder.
21.55–22.25 Kör odjuret på Ettan. Färg. Italiensk långfilm från 1972. Regi: Marco Bellocchio.

I rollerna: Gian Maria Volonté, Fabio Garriba, Jacques Herlin.

TV Tisdag

16.30–17.00 Halvfem. Färg. Rufus.
17.55 Meddelanden.
18.00 TV-nytt, väder.
18.05–18.30 Sportdags: Ett litet magasin. Färg.

18.30 Här valde han att leva. Färg. Textat. Måte med baron Paavo von Pandt som valde att leva vid Enare träsk i Finska Lapplands ödemark.

20.00 The Pointer Sisters sjunger. Färg.

20.30 Ravels trio. Färg. Tre unga musiker, Miriam Fried, rumänsk violinist, Michael Malsky, ryskскörd cellist, och Homero Francesch, pianist från Uruguay, spelar Ravels Piano-trio i a-moll.

21.00 Aktuellt, väder.
21.30 TV-nytt.
21.35–22.35 Tredje rikets fall. Färg. 2. Final i Flensburg...maj 1945. Händelserna från Hitlers död i bunkern den 30 april till arresteringen av Flensburg-regeringen den 23 maj och vad som skedde efteråt.

TELEVISION 2

17.25 TV-nytt, väder.
17.30 Resa bort. 5. Färg.
17.40 Balthazar. Färg.

18.00 Dadaisterna. Färg. Det var i Zürich 1916 som några politiska flyktingar, antimilitarister, pacifister och deserteror från Tyskland, Elsass och Rumänien, började den revolutionära rörelse som kallades dadaism eller dada.

18.45 Insändaren. Helge Karlsson arbetar som lantarbetare på en gård i Småland. Han har halv förtidspension och får mat, husrum och 200 kronor av sin arbetsgivare. Men han får inte själv ta hand om sitt spar-kapital och får inte själv besluta om viktiga ting i sitt liv. Helge är nämligen sedan 17 år omyndig-förklarad.

19.20 Regionala nyheter.
19.30 Rapport med väder.
20.00 En alpjägare flyr – finsk serie. Färg. Del 4.

Medv: Edvard Wegrosteck, Per-Olof Siren, Nilla Hirvasvuopio, Elli Rantala, Lars Svedberg, Hans-Ulrich Kinalzik, Werner Kühn, Peter Hartmann.

20.50 I folkviseten. Färg. Svenska jazzsolister spelar några av våra vackraste folkvisor. Trumpetaren Jan Allan är solist. Han spelar tillsammans med Berndt Egerbladens kvartett.

21.00 Vem var Axel Wenner-Gren? Färg. Serie av Ingrid Dahlberg och Birgitta Svenson. Del 3. En lurad man?

21.50 Speedway – från Intercontinental-finalen på Nya Ullevi. Jan Svanlund.
22.30–22.35 TV-nytt, väder.

TV Onsdag

16.30–17.00 Halvfem. Färg. En sån häre. Berättare: Beppe Wolgers.
17.55 Meddelanden.
18.00 TV-nytt, väder.
18.05–18.30 Doktor i ödemarken. Färg.

19.00 Produkten. Färg. Kungskapslek mellan Bråvikens segelsällskap, Norrköping, Laxå villaägareförening och Orienteringsklubben Jösse i Arvika. Programledare: Ake Strömmer. Frågeredaktör: Gunnar Wersén.

19.55 Neferitti och datorn. Färg. En av det gamla Egyptens stora konstoper inträffade under farao Echnatons regeringstid. Han lät bland annat uppföra ett kolossalt tempel åt sig och sin makt Neferitti. Soltemplet stod bara i 20 år innan det bröts ner, sten för sten.

20.15 Konstverk berättar: Karl XII:s likfärd. Färg. Paris 18.1.1878.
20.30 I stället för sjukhus. Färg. I tre program visas olika alternativ till mentalsjukhusen, som man väl nu kanske är ense om är mogna för avskrivning inför 80- och 90-talen. 1. Människor i kris.

21.00 Aktuellt, väder.
21.30 TV-nytt.
21.35–22.50 Fem franska filmer: 4. Upprepad frånvaro. Färg. Fransk långfilm från 1972. Regi: Guy Gilles. I rollerna: Patrick Penn, Daniele Delorme, Nathalie Delon, Yves Robert, Patrick Jouanet, Corine Le Poulain, Pierre Bertin, Claude Génia.

TELEVISION 2

17.25 TV-nytt, väder.
17.30 Resa bort. 3. Färg.
17.40 Balthazar. Färg.

18.00 Journalen. Färg. Medicinsk magasin – sammanställt av Göran Karlfors. Om kontakttillnär.
18.30 Kärlekens höst. Färg. Engelsk serie.

Medv: Alan Badel, Frances White, Diana Coupland, Vicky Williams, Joy Stewart, Michael Williams, Ian Joy Stewart, Michael Williams, Ian Redford, Joanna Craig.

19.20 Regionala nyheter.
19.30 Rapport med väder.
20.00 Drömgränsen. Färg. Pjäs av Reine Milger. Regi: Lasse Svanberg.

Medv: Stefan Ekman, Hans Strååt, Marianne Karlbeck, Eva Milger.
20.30 ca Eftersnack om drömgränsen. Bengt Bedrup, studierektor Reine Milger, docent Torbjörn Stockfelt, docent Lars Räf, docent Björn Ekblom och simmaran Gunnar Larsson samtalat om hur framtidens idrottsman kommer att se ut.

21.00 Insändaren. Textat.
21.35 Fotboll: Sverige–Jugoslavien. EM matchen på Solna Fotbollsstadion. Bengt Grive.

22.05–23.10 TV-nytt, väder.

TV Torsdag

16.30–17.00 Halvfem. Färg. Från A till Ö – en resa orden runt med Birgitta Andersson och Bert-Ake Varg.
17.55 Meddelanden.
18.00 TV-nytt, väder.
18.05–18.30 Hajk – Bengt Aisterlind. Färg.

19.30 Tekniskt magasin – Erik Bergsten. Färg.
20.10 Glömda sånger med Cathy Berberian. Färg.
20.50 Försommar på Korsnäsgränden. Färg. Nils Linnman och Gunnar Arvidson. Färg.

21.00 Aktuellt, väder.
21.30 TV-nytt.
21.35–22.30 Dave Allen på stubinen. Färg.

TELEVISION 2

17.25 TV-nytt, väder.
17.30 Resa bort. 4. Färg.

17.40 Balthazar. Färg.
18.00 Förbudna ord – åsiktsförttyck, politiska fångar och censuren i Spanien.
18.40 Filmkränka. Färg. Humor, mest i svart – Nils-Petter Sundgren. 19.20 Regionala nyheter.

19.30 Rapport med väder.
20.00 Nora i närbild. Färg. Nora Brockstedt, en av Norges populäraste sångerskor, tecknar ett porträtt av sig själv med sång och musik och vänners hjälp.

21.00 Tidsbild. Färg. Berndt Ahlqvist och Olle Stenholm.
21.35 Sportnytt.
21.55 Sidor av Sovjet. Färg. Introduktion till en serie av Sovjetunionen.

22.25 Sidor av Sovjet: Två sovjetiska dokumentärer. Färg. Vägen till Julin. Om livet i ett gruvsamhälle i borta Sibirien.

22.40 Evgenij Morjakov, svarvare. Ett filmporträtt.
23.05–23.10 TV-nytt, väder.

TV Fredag

16.30–17.00 Halvfem. Färg. Från A till Ö – en resa orden runt med Birgitta Andersson och Bert-Ake Varg.
17.25 Tapahtumia. Aktuellt magasin för finskprähkige.

17.55 Meddelanden.
18.00 TV-nytt, väder.
18.05–18.30 Robert. Färg. Robert är fem år. Han bor i ett alldeles nybyggd förortsområde. Novellfilm av Peter Schult efter en novell av Maud Reuterswärd.

19.30 Ja, se karlar! Färg. Filmcharnören Jean-Paul Belmondo talar till sin flicka. Han vill inte bli avbruten. En annan kille väntar i bil utanför. En liten satir över mäns självhärighet.

19.45 Från min kanot. Färg. En tillsyningsmans berättelse om sina upplevelser i naturen vid S:t Maurices flodmörda i norra Kanada.
20.10 Arvingarna. Färg. 7. Tillfälligheternas spel.

21.00 Aktuellt, väder.
21.30 TV-nytt.
21.35–22.25 Karneval i Västindien. Färg.

TELEVISION 2

17.25 TV-nytt, väder.
17.30 Resa bort. 5. Färg.
17.40 Den hungriga katten – tecknad film. Färg.

18.00 Muddus nationalpark – myror, urskogar och klyftdalar – i det lappländska skogslandet. Färg.
18.30 Joni Mitchell ger konsert. Färg. En kväll på Victoria Palace i London med den kanadensiska skådespeler-skan, poppeten, folkkroaktisten m m Joni Mitchell samt Tom Scott och L. A. Express.

19.20 Regionala nyheter.
19.30 Rapport med väder.
20.00 Gäst hos Hagge. Färg. Hjördis Petterson som gäst hos Hagge Geigert.

20.50 I folkviseten. Färg. Några av våra finaste jazzsolister spelar svenska folkvisor. Ulf Andersson, flöjt, är solist.

Dessutom medv: Janne Schaffer, gitarr, Sture Nordin, bas, Ola Brunkert, trummor, och Berndt Egerblad, piano.

21.00 Vart går Sussie? Färg. "Det är nog inte så bra å kröka, men det blir roligare när man är full – det blir så". Mirsad Begovic och Anders Göthberg har gjort denna film som berättar om Sussie 18 år, vars framtid man har anledning att fundera över.

21.50 Sidor av Sovjet. Lenin om Lenin – arkivfilm och stillbilder.
22.25 TV-nytt, väder.
23.00–23.25 Passa på: Portsmouth Sinfonia. Färg. En oförglömlig afton för vänner (och hatare) av klassisk musik. På förnåma Royal Albert Hall i London gav förra vårens Portsmouth Sinfonia, ett trettiotal studenter som musicerar enligt mottot "hellre vilja än kunna", en konsert inför en totalt tillintetgjord publik.